

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Прямі податки як складова формування доходів бюджету»

**Студентки 2 курсу, 3 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування» спеціалізації
«Державні фінанси»**

**Попової
Олени Олегівни**

**Науковий керівник
д.е.н., професор**

**Квач
Ярослав Петрович**

**Гарант освітньої програми
д.е.н., професор**

**Макогон
Валентина Дмитрівна**

**Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор**

**Чугунов
Ігор Якович**

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ

- 1.1. Зміст адміністрування прямих податків 6
1.2. Досвід адміністрування прямих податків в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою 8

РОЗДІЛ 2. ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

- 2.1. Розвиток системи оподаткування податком на доходи фізичних осіб в Україні 19
2.2. Податок на доходи фізичних осіб у структурі доходів зведеного бюджету України 26

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ

- 3.1. Проблеми адміністрування податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств 33
3.2. Пріоритетні напрями податкової політики щодо адміністрування прямих податків 38

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

46

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

49

ДОДАТКИ

66

ВСТУП

Актуальність теми. Велике значення у побудові сучасної податкової системи в Україні мало критичне використання наукової спадщини класиків економічної теорії, досягнення зарубіжних економістів у галузі фінансової науки, набутого протягом століть досвіду в організації фіскальної системи в умовах ринкової економіки. Загалом практика оподаткування привела до формування досить складної системи оподаткування, тому й нині сфера державних фінансів загалом та напрями підвищення ефективності й справедливості оподаткування зокрема, знаходять своє місце у колі інтересі сучасних науковців.

В даний час актуалізувалась необхідність проведення цілісної та системної реформи у сфері оподаткування, виходячи із стратегічної мети – побудови конкурентоспроможної ринкової економіки та інтеграції у європейське співтовариство. Для досягнення поставлених цілей пріоритетного значення набуває використання податкової системи для активізації економічного росту. Дослідження сучасного стану адміністрування прямих податків та особливостей у системі фінансово-економічних відносин держави, знаходиться в числі першочергових завдань, від вирішення яких значною мірою залежить подальший розвиток економічної системи України.

Важливим є постійне вдосконалення механізму справляння і адміністрування прямих податків. У західній фінансовій науці теоретичний і практичний аспекти впливу прямих податків на фінансово-економічний розвиток досліджувалися достатньо активно. Зокрема, варто відзначити роботи таких вчених, як А. Сміта, Д. Рікардо, Д. Мілля, Дж. М. Кейнса, Дж. Б'юкенена, П. Масгрейва, В. Танзі, Ш. Чанда, К. Андерсена, В. Ганді, Л. Мутена, А. Тейта, А. Аткинсона, Дж. Стігліца, А. Паскачева, Д. Черніка.

Окремі аспекти цієї проблеми ґрунтовно висвітлені в сучасній економічній літературі: це стосується, зокрема, праць вітчизняних науковців: В.М. Гейця, І.О. Луніної, В.В. Макарова, А.М. Соколовської, Д.Г. Черніка, Ю.Д. Шмельова та багатьох інших. Однак і досі не виробленої єдиних теоретичних основ побудови раціональної податкової системи, незважаючи на прийняття Податкового кодексу України та висвітлення в ньому її окремих структурних елементів.

Метою роботи є розкриття та удосконалення механізму справляння і адміністрування прямих податків.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити зміст адміністрування прямих податків;
- узагальнити досвід адміністрування прямих податків в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою;
- визначити особливості розвитку системи оподаткування податком на доходи фізичних осіб в Україні;
- здійснити аналіз та оцінку податку на доходи фізичних осіб у структурі доходів зведеного бюджету України;
- розкрити проблеми адміністрування податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств;
- обґрунтувати пріоритетні напрями податкової політики щодо адміністрування прямих податків.

Об'єктом дослідження є механізм справляння і адміністрування прямих податків.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання механізму справляння і адміністрування прямих податків у системі фінансово-економічного розвитку.

Методи дослідження. З метою досягнення поставленої мети в дослідженні використано загальнонаукові і спеціальні методи пізнання явищ і процесів у сфері справляння і адміністрування прямих податків. Системний та структурний методи використано при розкритті змісту механізму

справляння прямих податків. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено зарубіжний досвід адміністрування прямих податків. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовані напрями удосконалення регулювання системи оподаткування прямих податків.

Інформаційну базу дослідження становили нормативно-правове забезпечення механізму справляння і адміністрування прямих податків, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення магістерського дослідження.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади адміністрування прямих податків, розкрито зміст адміністрування прямих податків, узагальнено досвід адміністрування прямих податків в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.

У другому розділі розкрито особливості розвитку системи оподаткування податком на доходи фізичних осіб в Україні, здійснено аналіз та оцінку надходжень від податку на доходи фізичних осіб до дохідної частини зведеного бюджету України.

У третьому розділі визначено напрями удосконалення системи адміністрування прямих податків, розкрито проблеми адміністрування податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств, обґрунтовані пріоритетні напрями податкової політики щодо адміністрування прямих податків.

У висновках наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТУВАННЯ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ

1.1. Зміст адміністрування прямих податків

Податковим кодексом України зазначено, що сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Кодексом порядку, становить податкову систему України.

Окремі економісти під категорією «податкова система» розуміють систему податків. Зокрема В.А. Андрущенко і Ю.І. Ляшенко пишуть: «Уся сукупність податків, взаємопов'язаних та класифікованих на основі певних ознак, виокремлює податкову систему». Ідентичне визначення податкової системи знаходимо у працях Василика О. Д.. У наведеній цитаті автори ведуть мову про систему податків, а не про податкову систему. Останнє поняття значно ширше, оскільки воно включає ще весь апарат державної податкової служби, податково-правове законодавство, які забезпечують справляння податків, характеристики податкової системи.

Як бачимо, часто в економічній літературі синонімічними вважаються поняття «податкова система» та «система оподаткування». Ми приєднуємося до думки таких фахівців як Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк, що за цими поняттями ховається різний зміст, адже податкова система – це сукупність усіх видів податків, зборів, механізмів і способів їх справляння, а також податкової інфраструктури (податкових органів), які забезпечують своєчасність та повноту надходжень цих обов'язкових платежів до бюджеті різних рівнів, а система оподаткування, своєю чергою, лише сукупність податків і зборів, а також способів, методів їх розрахунку та сплати.

Українські науковці В.А. Андрущенко і Ю.І. Ляшенко також розрізняють «наукову податкову систему» і «національну податкову систему». До першої вони відносять «опис гіпотетичної сукупності податків у світлі певних теоретичних положень, а також класифікацію всіх відомих податків, безвідносно до їхнього походження, за ознаками їхньої схожості та

відповідності фінансовим потребам абстрактної держави». Це, по суті, загальнотеоретичне, абстрактне визначення податкової системи. На відміну від такої наукової абстракції національна податкова системи ними розглядається, як реально сформована на певний момент сукупність податків і форм оподаткування конкретної держави. Але ж податкова система будь-якої країни має ґрунтуватися на наукових принципах, виражати реальні форми фінансових відносин між платниками податків і державою. Без цих вимог до формування податкової системи, вона не буде ефективною, не забезпечить реалізацію тих функцій, які на неї покладаються.

Більше того, з огляду на те, що більшість держав є багатонаціональними утвореннями і лише в окремих державах проживає населення однієї національності, визначення податкових систем окремих країн, як національні, є некоректним, оскільки не відбиває реальної дійсності. Тому такий поділ податкових систем, на нашу думку, є надуманим, не виражає реальних економічних відносин у суспільстві. Кожній країні властива своя податкова система і залежить вона насамперед від форми власності на засоби виробництва, характеру економічних відносин, форми державного устрою тощо.

Види прямих податків, їх платники, розмір та порядок стягнення встановлюються в законодавчому порядку. На даний час в Україні встановлені такі види прямих податків: на прибуток підприємств; на доходи фізичних осіб; плата (податок) на землю; з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів; фіксований податок та ін.

1.2. Досвід адміністрування прямих податків в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою

У Франції на початку XVIII ст. під впливом негараздів у фінансовій системі, пов'язаних із надмірним проявом абсолютизму [114, с.70], маршал Франції Вобан виступив із проектом податкової системи, де передбачалася заміна усіх численних податків на один головний загальноприбутковий податок, на всі без винятку доходи в розмірі від 5 до 10 % доходу і додаткові податки: на сіль, мита, і податки на предмети розкоші, але податок з'явився у Франції лише в 1914 р.

Як бачимо, використання податку з доходів фізичних осіб на початковому етапі його утвердження безперечно мало велике значення для більшості країн, де він був запроваджений. Переконливий перелік позитивних наслідків від застосування цього податку наводить І. Янжул: "... прибутковий податок в Англії і Пруссії мав великий і безперечний вплив на процвітання фінансів... Гнучкість прибуткового податку ... надала можливість Англії довести до кінця боротьбу із Францією. ... тільки завдяки його існуванню, можливо було провести безперервні фінансові реформи, період яких відкривається 1842 роком" [188, с.348-349].

Європейська система прямого оподаткування доходів фізичних осіб має багаторічну практику становлення та розвитку на базі глибокого усвідомлення кожним платником податку свого конституційного обов'язку перед державою. Ще Декларація прав людини і громадянина, ухвалена 26 серпня 1798 р., подібно до принципів, що містилися в Англійському біллі про права 1689 р., закріпила таке правило: "Державне оподаткування необхідне задля утримання збройних сил та адміністрації. Оподаткуванню мають підлягати всі без винятку громадяни відповідно до їх спроможностей. Громадяни мають право контролювати мету, рівні та ступінь оподаткування" [32, с.737-738].

Процес розбудови зарубіжних систем оподаткування доходів фізичних осіб історично закріпив основне базове правило: оподаткування доходів фізичних осіб спрямоване на сприяння внутрішньому інвестиційному клімату, недопущення погіршення майнового стану інституту сім'ї та його зміцнення шляхом встановлення залежності величини сплачуваного прибуткового податку від сімейного стану та складу сім'ї. Ось чому розуміння змісту категорії податку в різних країнах світу дещо відрізняється від вітчизняних реалій. У Німеччині це підтримка, яку громадяни надають державі; у Великобританії - це обов'язок перед державою; у США він сприймається як "такса"; у Франції - як обов'язкова плата [84, с.127]. У нашій державі, як не прикро, розуміння податку дедалі частіше зводиться, як до примусового платежу.

Мета зовнішньої політики України - євроінтеграція, яка шляхом послідовного впровадження європейських соціальних та економічних норм і стандартів, передбачає визначення чітких напрямів внутрішніх податкових перетворень з метою гармонізації вітчизняного правового поля із західноєвропейським.

Сучасні аспекти розвитку світової економіки вимагають поглиблення взаємозв'язків на основі інтеграційних процесів національних економічних систем, маючи на меті максимально ефективно використовувати наявні виробничі та трудові ресурси. Серед основних позицій цієї багатосторонньої політики податковій складовій також відводиться важливе місце.

Україна чітко заявила про свій вибір на шляху до інтеграції у світове співтовариство - вступ до Європейського Союзу, а тому важливим чинником є глибоке осмислення й аналіз всіх прогресивних явищ і процесів в податкових системах зарубіжних країн. Майбутня європейська інтеграція стає вирішальною основою для внутрішніх орієнтирів в податковій політиці найближчого часу.

На додаток доцільно навести думку А.І.Крисоватого, який стверджує, що складна, заплутана, суперечлива та неефективна податкова політика в

нашій державі є наслідком некритичного копіювання зарубіжного досвіду [77, с.7].

Вперше процеси гармонізації податків почали проявлятися ще наприкінці XIX - початку XX ст. при створенні митних союзів ряду країн, маючи на меті розвиток єдиної митної політики. Основи сучасної податкової політики східно-європейських країн були закладені під час повномасштабних економічних реформ в 1989-1991 рр. Цьому процесу передувало посилення економічного співробітництва протягом 70-80-х рр. минулого століття в європейських країнах, що висунуло вимогу уніфікації та гармонізації податкової політики у подальших взаємовідносинах [31, с.74].

Якщо розглядати пряме оподаткування доходів фізичних осіб у цьому контексті, то головна мета такої політики - це співставність національних податкових законодавств, уніфікація ставок податків на доходи від цінних паперів та відсотків, усунення подвійного оподаткування, максимальне унеможливлення ухиляння від сплати податків на доходи.

Важливим чинником є обмеження в правилах та порядку реалізації місцевого прибуткового оподаткування в країнах - членах. Наприклад, дохід від зайнятості підлягає обмеженому оподаткуванню в Швейцарії, адже двосторонні договори оподаткування, або односторонні заходи, врегульовані швейцарським законодавством, обмежують широкі повноваження місцевого законодавства стосовно оподаткування таких доходів [195, с.593].

На відміну від України, де порядок, ставки, правила оподаткування податком з доходів фізичних осіб встановлюються виключно на загальнодержавному рівні, в таких країнах Європи, як Болгарія, Кіпр, Естонія, Греція, Латвія, Норвегія, Румунія особистий прибутковий податок належить до місцевих податків, а в Бельгії, Данії, Фінляндії, Швеції та Швейцарії органам місцевого самоврядування навіть надано право самостійно визначатися із ставками, за якими оподатковуватимуться доходи фізичних осіб. В деяких випадках різниця між ставками є досить вагомою.

Так, у Швеції в 1990 р. найвища ставка податку, що встановлювалася муніципалітетами, становила 18,25 %, а найнижча - 11,4 % [74, с.52].

Деякі країни до сьогодні підтримують багаторівневу структуру оподаткування. Однією із таких країн є Канада, в якій доходи фізичних осіб оподатковуються на федеральному та провінційному рівнях. В провінції Альберта діє шість ставок оподаткування, в Британській Колумбії - десять [210, с.56].

Як бачимо, серед місцевих податків цьому податку відводиться провідне місце, що підтверджено висновком Ради Європи, згідно з яким жодній європейській країні не вдалося б забезпечити високий рівень податкових надходжень без встановлення місцевого прибуткового податку.

Поряд з перевагами маємо й певні недоліки такої побудови системи оподаткування. Макконнелл наводить приклад можливих наслідків різного підходу до місцевого прибуткового оподаткування, які полягають в тому, що різні ставки податку можуть змусити деяких працівників мігрувати до інших територій, де податок нижчий, або ж відійти “в тінь” [201, с.398].

Угода про партнерство та співробітництво між Європейським співтовариством і Україною, яка набула чинності 01.03.1998 р., юридично закріпила приведення законів України та інших нормативно - правових актів у відповідність із “*acquis communautaire*”. І хоча на сьогодні перелік актів законодавства України та *acquis* ЄС у пріоритетних сферах адаптації не містить правових документів, що регулюють справляння прямих податків з фізичних осіб, проте проведення порівняльного аналізу регулювання правових відносин, правил та механізму оподаткування, статистичних показників у відповідній сфері справляння податку в Україні та ЄС дасть змогу забезпечити достатню адаптивність вітчизняної системи при зміні умов її функціонування у разі вступу України до Європейського Союзу.

Варто нагадати, що в європейській правовій практиці поняття “податкова система” взагалі не закріплене. У наукових дослідженнях цей

фінансовий інструмент розглядають здебільшого з точки зору важливого джерела формування доходів бюджету [167, с.24].

Зближення прямого оподаткування вперше було запропоновано ще в 1962 р. у звіті Комісії ЄС Комітетом з фіскальних і фінансових питань або так званим Комітетом Ньюмарка [61, с.22].

На сьогодні гармонізація у сфері прямого оподаткування головним чином зосереджена на податках, які справляють безпосередній вплив на рух капіталу: податку на операції з капіталом та податку на відсотки і дивіденди. І якщо на цей час непряме оподаткування підлягає регулюванню численними регламентами та директивами Ради та Комісії ЄС, то в рамках прямого оподаткування країнам - членам в більшій мірі надано фіскальний суверенітет і воно віднесено до регламенту національних законодавчих систем.

Результати численних та багатосторонніх переговорів обговорено на сесії Ради ЕКОФІН у вересні 1997 р., на якій було схвалено короткий проект нової політики співдружності у фіскальній сфері: політика зниження чи підвищення податкових ставок не є односторонньою ціллю країн - учасниць [13, с.77]. Тобто дотримання всіх процедур в процесі вступу до ЄС зберігає право для країни - майбутнього члена на різний податковий режим оподаткування доходів резидентів і нерезидентів. Це правило стосується також інвестицій, отриманих в державі постійного перебування платника або за кордоном.

Процес адаптації, який передбачає розробку і законодавче закріплення нормативно-правових актів з постійним системним створенням умов для їх належного впровадження і застосування на практиці з метою поступового досягнення відповідності податкового права світовому і європейському праву, є досить кропіткою роботою, адже у рамках положень ЄС асоційовані країни повинні забезпечити, щоб їхні чинне та майбутнє податкове законодавство було узгоджене з правом ЄС [163, с.370].

Варто згадати, що сусідній державі - Польщі в процесі адаптації національного законодавства до нормативів ЄС довелося по суті по - новому прийняти близько трьох тисяч законодавчих актів, а податкова система взагалі була однією з найменш готових інституцій до таких процесів [161, с.108-110].

Уряди європейських країн ставляться до податкових змін надзвичайно виважено із всебічним урахуванням думки громадськості. Яскравим прикладом є досвід Великобританії, де у 1992 р. вважали, що англійські лейбористи, які були фаворитами виборчих перегонів, програли виборчу кампанію лише через необачні висновки стосовно податкової реформи, яка передбачала збільшити до максимуму податок на сукупний дохід і впровадити помірковану політику перерозподілу доходів [39, с.279].

До цього часу основними документами, що регулюють процеси зближення законодавства з питань оподаткування прямими податками доходів громадян, є директиви.

Однією з основних є Директива Ради "Про оподаткування прибутку за вкладками у формі процентів" №2003/48/ЄС від 03.06.2003 р., яка регулює і встановлює оподаткування доходів від накопичених заощаджень у формі виплачених відсотків та боргових зобов'язань [118].

Основна мета цієї Директиви - забезпечення дієвого механізму оподаткування перелічених доходів, які виплачуються в одній державі-члені Союзу реальному (дійсному) вигодоотримувачу, який є фізичною особою - податковим резидентом іншої країни держави-члена у відповідності з законами останньої держави-члена.

В рамках Директиви №2003/48/ЄС від 03.06.2003 р. кожна держава зобов'язана прийняти та забезпечити застосування процедур, необхідних для ефективної ідентифікації реальних вигодоотримувачів та їх резидентства.

Для цілей Директиви №2003/48/ЄС від 03.06.2003 р. об'єктом оподаткування є доходи у формі виплачених відсотків, які включають:

- виплачені відсотки або такі, що переведені на рахунок, які входять до боргових зобов'язань будь-якого типу, незалежно від забезпечення їх заставою нерухомості (іпотекою) і незалежно від забезпечення їх правом на участь в доході боржника від цінних паперів і облігацій або боргових зобов'язань, включаючи премії і виграші за цими цінними паперами, облігаціями або борговими зобов'язаннями. Штрафи за несвоєчасні виплати у вигляді відсотків не розглядаються;
- накопичені відсотки або капіталізовані (отримані) від продажу, перелічені повернення або погашення боргових зобов'язань;
- дохід, похідний від відсоткових платежів, отриманий безпосередньо або через організацію, засновану в державі-члені, для якої здійснюється виплата відсотків або для якої здійснюється забезпечення таких виплат в інтересах реального вигодоотримувача.

Держави-члени, які стягують податок у джерела отримання доходів, залишають собі 25 % від податкових доходів і переводять 75 % податкових доходів державі-члену президентства реального вигодоотримувача. Такий перерозподіл має здійснюватися протягом і не пізніше шестимісячного періоду, наступного за закінченням податкового року держави-члена платіжного агента.

Європейська система оподаткування побудована таким чином, що основний податковий тягар припадає на працю: в 2006 р. агрегована податкова квота в Єврозоні-27 становила - 34,8 %. Деяко менше навантаження припадає на споживання (22,1 %) та капітал (29,0 %).

Розглядаючи ставки центрального урядового прибуткового податку для єдиної особи без утриманців, варто згадати про значну прогресію в побудові шкали прибуткового оподаткування доходів таких осіб в європейських та інших країнах світу. В деяких країнах Європи навіть існує тенденція до її підвищення. Упродовж 2004-2005 рр. у Великобританії при незмінній вищій податковій ставці в розмірі 40 % зменшено граничний поріг доходу, з якого податок сплачується за зазначеною ставкою. Така сама політика властива Швеції, Чехії та деякою мірою Данії. На відміну від цих країн, у Канаді та

Туреччині, навпаки, збільшено граничний поріг доходу, з якого сплачується податок за вищою ставкою.

Аналіз загальних показників оподаткування доходів в країнах EU-27 дає підстави стверджувати про значну величину найвищих граничних податкових ставок. Середня найвища податкова ставка податку з доходів фізичних осіб по EU-27 у 2006 р. становила 38,7 %. За найвищими граничними податковими ставками в 2006 р. оподатковувалися доходи громадян Данії (59,0 %), Швеції (56,6 %), Фінляндії (50,5 %), Нідерландів (52,0 %). На відміну від перелічених країн, доходи фізичних осіб оподатковувалися за найменшими граничними ставками в Румунії (16,0 %), Словачії (19,0 %), Естонії (22,0 %), і Болгарії (24,0 %).

Змінивши акценти із суто фіскального напрямку розвитку Європейському Союзу вдалося побудувати таку оптимальну систему оподаткування доходів фізичних осіб, яка в сучасному вимірі стала невід'ємною, інтегрованою, активною частиною загальної соціально-економічної політики, направленої на максимізацію добробуту усіх громадян.

І навіть висока прогресивність із значними розмірами ставок оподаткування доходів фізичних осіб в європейських країнах частково виправдовує себе, оскільки дає змогу утримувати рівень життя за рахунок доходів, які залишаються після оподаткування, на достатньому рівні. Так розмір оплати праці в країнах Євросони має стійку тенденцію до зростання, а її середній рівень у 2000 р. становив 17,27 євро за годину, що на 2,8 % більше, ніж у попередньому році [181, с.27]. Видатки ж на соціальну допомогу кожного року сягають близько 40 % загальних урядових витрат, що нівелює негативні ефекти навіть значних обсягів податкових вилучень [39, с.282].

В усьому світі в системі податкових відносин важливе місце посідає показник “граничний дохід” - мінімальний розмір отриманого доходу, з якого починає сплачуватися податок. У розвинених країнах світу система прибуткового оподаткування будується таким чином, щоб цей показник

значною мірою залежав від кількості дітей, сімейного стану платника та способу оподаткування за єдиною чи роздільною системою.

Залежно від державної політики та добробуту країни розмір граничного доходу може значно відрізнятись, але принцип його дії є однаковим в усіх країнах: зменшення податкового навантаження на багатодітні сім'ї та стимулювання інституту сім'ї шляхом надання переваг в оподаткуванні.

У 2003 р. граничний дохід для однієї особи, що не мала дітей, включаючи отриману грошову допомогу, становив 31 % від середньої заробітної плати у виробничому секторі. За умови, якщо платник не отримував таку допомогу, він становив лише 30 %.

Найбільшими перевагами користувалися одружені пари з двома дітьми, для яких цей показник, за умови неотримання грошової допомоги, становив 53,3 % від середньої заробітної плати у виробничому секторі. Поріг доходу зростав до 91,4 % для родин, які отримують грошову допомогу.

Граничний дохід для подружжя без дітей, за умови отримання допомоги чи без такої, відрізняється досить незначною величиною: 43,7 та 41,8 % відповідно, а от неодружена особа з двома дітьми, отримавши грошову допомогу, починає сплачувати податок з величини доходу, що дорівнює 84,9 % від середньої заробітної плати, а без такої - з 46,9 %.

Як бачимо, європейські системи оподаткування дають змогу формувати кінцевий дохід домогосподарств таким чином, щоб кожна фізична особа мала в користуванні післяоподатковуваний дохід, достатній для фінансування всіх необхідних витрат на задоволення своїх потреб, а висока питома вага прямих податків у структурі ВВП та загальних податкових надходжень дає підстави говорити про досить значний економічний добробут в тій чи іншій країні.

Упродовж 2000-2006 рр. у більшості країн-членів OECD спостерігалось збільшення середньої величини ставки податку з доходів фізичних осіб (з урахуванням внесків на соціальне страхування) для неодруженої особи без дітей, що отримує середню заробітну плату у виробничому секторі. Найбільше збільшення відбулося в таких країнах, як Греція - на 6,6 %: з 18,1

до 24,7 %; Словацька Республіка - на 3,6 %: з 18,8 до 22,4 %; Португалія - на 3,5 %: з 17,7 до 21,2 %; Великобританія - на 3,2 %: з 23,6 до 26,8 %.

Інші країни обрали політику зменшення податкового тиску на одиноких громадян без дітей. Серед них найвиразніше цей напрямок втілювався в Ірландії, де з 2000 по 2006 р. середня ставка зменшилася на 5,5 %: з 20,3 до 14,8 % відповідно; Данії - на 3,2 %: з 44,1 до 40,9 %; Канаді - на 2,9 %: з 27,1 до 24,2 %; Фінляндії - на 2,9 %: з 33,6 до 30,7 % та США - на 2,1 %: з 25,5 до 23,4 %.

У 2006 р. найбільшою середньою ставкою податку на отримані доходи у виробничому секторі (з урахуванням внесків на соціальне страхування) у розмірі середньої заробітної плати обкладалися одинокі робітники таких країн, як Німеччина - 42,7 %; Бельгія - 41,8 %; Данія - 40,9 %; Нідерланди - 36,1 %, а найменшою в Мексиці - 5,0 %; Кореї - 10,6 %; Ірландії - 14,8 %; Японії - 19,5 %; Іспанії - 20,5 %.

Одружена пара з двома дітьми користувалася в 2006 р. найбільшими пільгами в оподаткуванні доходів у Мексиці, де середня ставка податку з доходів у розмірі середнього заробітку у виробничому секторі становила 5,0 %. Досить незначне податкове навантаження на зазначені доходи мали одружені пари в США - 4,8 %; Ірландії - 6,9 %; Кореї - 9,1 %; Словацькій Республіці - 9,4 %; Чеській Республіці - 10,0 %.

Найвищими середніми податковими ставками з податку (з урахуванням внесків на соціальне страхування) в 2006 р. обкладалися одружені пари з двома дітьми в Данії, де ставка становила 35,7 %; Угорщині - 34,0 %; Нідерландах - 32,2 %; Швеції - 31,0 %; Фінляндії - 30,7 %; Туреччині - 30,5 %.

Найкращі умови оподаткування у 2006 р. для одружених пар з двома дітьми чи без них були в Мексиці при середній податковій ставці 5,0 %. Дохід одинаків з двома дітьми без урахування грошових трансферів в цьому ж році підлягав оподаткуванню за найнижчою середньою податковою ставкою в Ірландії (- 6,0 %) - від'ємний прибутковий податок; Люксембурзі -

7,9 %; США - 9,1 %; Кореї - 9,5 %. Для одруженої пари з двома дітьми найкращі умови оподаткування створювалися в Ірландії при середній ставці оподаткування (- 8,2 %) - від'ємний прибутковий податок. Найбільшої ж величини вона досягала в Туреччині - 30,5 %; Польщі - 30,4 %; Данії - 29,0 %.

Наведені статистичні дані яскраво свідчать про соціальну спрямованість зарубіжних систем оподаткування доходів фізичних осіб і в більшості країн-членів ОЕСД одружені пари з двома дітьми відчують менший податковий тиск на отримані доходи порівняно з неодруженими.

Загалом система податкових знижок і відрахувань, звільнень в європейських країнах, незважаючи на зменшення бази, об'єкта оподаткування, кількості платників, є досить розвиненою. Наприклад, у Швейцарії до податкових вирахувань можуть належати відсотки за борговими зобов'язаннями приватного характеру, у Франції - операції з продажу житла, яке перебуває у власності більше 32 р. звільнене від оподаткування.

РОЗДІЛ 2. ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

2.1. Розвиток системи оподаткування податком на доходи фізичних осіб в Україні

Платниками податку є: фізична особа - резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи; фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні; податковий агент.

Не є платником податку нерезидент, який отримує доходи з джерела їх походження в Україні і має дипломатичні привілеї та імунітет, встановлені чинним міжнародним договором України, щодо доходів, які він отримує безпосередньо від провадження дипломатичної чи прирівняної до неї таким міжнародним договором діяльності.

У разі смерті платника податку або оголошення його судом померлим чи визнання безвісно відсутнім або втрати ним статусу резидента податок за останній податковий період справляється з нарахованих на його користь доходів. Відповідно до цього останнім податковим періодом вважається період, який закінчується днем, на який відповідно припадає смерть такого платника податку, винесення такого судового рішення чи втрата ним статусу резидента. У разі відсутності нарахованих доходів податок сплати не підлягає.

Якщо фізична особа - платник податку вперше отримує оподатковувани доходи всередині податкового періоду, то перший податковий період розпочинається з дня отримання таких доходів.

Об'єктом оподаткування резидента є: загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід; доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання); іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Об'єктом оподаткування нерезидента є: загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні; доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання).

Базою оподаткування є загальний оподатковуваний дохід. Загальний оподатковуваний дохід - будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.

У разі використання права на податкову знижку базою оподаткування є чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається шляхом зменшення загального оподаткованого доходу. Базою оподаткування для доходів, отриманих від провадження господарської або незалежної професійної діяльності, є чистий річний оподатковуваний дохід.

Загальний оподатковуваний дохід складається з доходів, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання), доходів, які оподатковуються у складі загального річного оподаткованого доходу.

Загальний місячний оподатковуваний дохід складається із суми оподатковуваних доходів, нарахованих (виплачених, наданих) протягом такого звітного податкового місяця.

Загальний річний оподатковуваний дохід дорівнює сумі загальних місячних оподатковуваних доходів, іноземних доходів, отриманих протягом такого звітного податкового року, доходів, отриманих фізичною особою - підприємцем від провадження господарської діяльності.

До загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку включаються: доходи у вигляді заробітної плати, нараховані (виплачені) платнику податку відповідно до умов трудового договору (контракту); суми винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) платнику податку відповідно до умов цивільно-правового договору; доходи від продажу об'єктів майнових і немайнових прав, зокрема інтелектуальної (промислової) власності, та прирівняні до них права, доходи у вигляді сум

авторської винагороди, іншої плати за надання права на користування або розпорядження іншим особам нематеріальним активом (творами науки, мистецтва, літератури або іншими нематеріальними активами), об'єкти права інтелектуальної промислової власності та прирівняні до них права (далі - роялті), у тому числі отримані спадкоємцями власника такого нематеріального активу; частина доходів від операцій з майном; дохід від надання майна в лізинг, оренду або суборенду (строкове володіння та/або користування); оподатковуваний дохід (прибуток), не включений до розрахунку загальних оподатковуваних доходів минулих податкових періодів та самостійно виявлений у звітному періоді платником податку або нарахований контролюючим органом; сума заборгованості платника податку за укладеним ним цивільно-правовим договором, за якою минув строк позовної давності та яка перевищує суму, що становить 50 відсотків місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, крім сум податкової заборгованості, за якими минув строк позовної давності, що встановлює порядок стягнення заборгованості з податків, зборів і погашення податкового боргу. Фізична особа самостійно сплачує податок з таких доходів та зазначає їх у річній податковій декларації; дохід у вигляді дивідендів, вигащів, призів, процентів; інвестиційний прибуток від проведення платником податку операцій з цінними паперами, деривативами та корпоративними правами, випущеними в інших, ніж цінні папери, формах, дохід у вигляді вартості успадкованого чи отриманого у дарунок майна у межах, що оподатковується; сума надміру витрачених коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки; кошти або майно (нематеріальні активи), отримані платником податку як хабар, викрадені чи знайдені як скарб, не зданий державі згідно із законом, у сумах, які визначені обвинувальним вирок суду незалежно від призначеної ним міри покарання; доходи, що становлять позитивну різницю між: сумою коштів, отриманих платником податку внаслідок його відмови

від участі в фонді фінансування будівництва, та сумою коштів, внесених платником податку до такого фонду, крім випадків, коли платник податку одночасно передає кошти, отримані з фонду фінансування будівництва, в управління тому самому управителю у той самий або інший фонд фінансування будівництва; сумою коштів, отриманих платником податку від інших осіб внаслідок відступлення на їх користь права вимоги за договором про участь у фонді фінансування будівництва (у тому числі, якщо таке відступлення здійснено на підставі договору купівлі-продажу), та сумою коштів, внесених платником податку до такого фонду за цим договором; дохід у вигляді неустойки (штрафів, пені), відшкодування матеріальної або немайнової (моральної) шкоди, крім: сум, що за рішенням суду спрямовуються на відшкодування збитків, завданих платнику податку внаслідок заподіяння йому матеріальної шкоди, а також шкоди життю та здоров'ю; відсотків, отриманих від боржника внаслідок прострочення виконання ним договірних зобов'язань; пені, що сплачується на користь платника податку за рахунок бюджету (цільового страхового фонду) внаслідок несвоєчасного повернення надміру сплачених грошових зобов'язань або інших сум бюджетного відшкодування; суми втрат, заподіяних платнику податку актами, визнаними неконституційними, або незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду, що відшкодовуються державою в порядку, встановленому законом; виплати з державного бюджету, пов'язані з виконанням рішень закордонних юрисдикційних органів, у тому числі Європейського суду з прав людини, прийнятих за наслідками розгляду справ проти України.

Дія зазначеного не поширюється на оподаткування сум страхових виплат, страхових відшкодувань і викупних сум за договорами страхування; сума страхових виплат, страхових відшкодувань, викупних сум або пенсійних виплат, що сплачуються платнику податку за договорами

довгострокового страхування життя (у тому числі за договорами страхування довічних пенсій) та недержавного пенсійного забезпечення, за договорами пенсійного вкладу, договорами довірчого управління, укладеними з учасниками фондів банківського управління; сума пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення відповідно до закону, страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), внесків на пенсійні вклади, внесків до фонду банківського управління, сплачена будь-якою особою - резидентом за платника податку чи на його користь, крім сум, що сплачуються: особою - резидентом, що визначається вигодонабувачем (бенефіціаром) за такими договорами; одним з членів сім'ї першого ступеня споріднення платника податку; роботодавцем - резидентом за свій рахунок за договорами довгострокового страхування життя або недержавного пенсійного забезпечення платника податку, якщо така сума не перевищує 15 відсотків нарахованої цим роботодавцем суми заробітної плати платнику податку протягом кожного звітного податкового місяця, за який вноситься страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) або сплачується пенсійний внесок, внесків до фондів банківського управління, але не більш як п'яти розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом про Державний бюджет України на відповідний рік, у розрахунку за місяць за сукупністю таких внесків; дохід, отриманий платником податку як додаткове благо.

Додатково до винятків, передбачених підпунктом "а" цього підпункту, не вважаються додатковим благом платника податку доходи, одержані у формі та розмірах, що підлягають включенню роботодавцем до собівартості реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, а також кошти, вартість послуг, проживання, проїзду, харчування, спортивного одягу, аксесуарів, взуття та інвентарю, колясок для інвалідів, у тому числі які призначені для участі інвалідів в фізкультурно-реабілітаційних та спортивних заходах, лікарських та медико-відновлюваних засобів та інших доходів, наданих (виплачених) платнику податку - учаснику спортивних

(крім професійного спорту), фізкультурно-оздоровчих заходів, заходів з фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізкультурно-спортивної реабілітації, що фінансуються з бюджету та/або бюджетними організаціями, іншими неприбутковими організаціями, внесеними до Реєстру неприбуткових організацій та установ на дату надання таких коштів; вартості послуг домашнього обслуговуючого персоналу, безоплатно отриманих платником податку, включаючи працю підпорядкованих осіб, а також осіб, що перебувають на військовій службі чи є заарештованими або ув'язненими.

Під терміном "послуги домашнього обслуговуючого персоналу" розуміються послуги з побутового обслуговування фізичної особи, членів її сім'ї або від імені чи за їх дорученням будь-якої третьої особи, включаючи ремонт або спорудження об'єктів рухомого чи нерухомого майна, що належить таким особам або використовується ними; суми грошового або майнового відшкодування будь-яких витрат або втрат платника податку, крім тих, що обов'язково відшкодовуються згідно із законом за рахунок бюджету або звільняються від оподаткування; суми безповоротної фінансової допомоги (крім суми процентів умовно нарахованих на таку допомогу); суми боргу платника податку, анульованого (прощеного) кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним з процедурою банкрутства, до закінчення строку позовної давності. Якщо кредитор повідомляє платника податку-боржника рекомендованим листом з повідомленням про вручення або шляхом укладення відповідного договору, або шляхом надання повідомлення боржнику під підпис особисто про анулювання (прощеного) боргу та включає суму анульованого (прощеного) боргу до податкового розрахунку суми доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, за підсумками звітного періоду, у якому такий борг було анульовано (прощеного), такий боржник самостійно сплачує податок з таких доходів та відображає їх у річній податковій декларації; вартості безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг), визначеної за правилами звичайної ціни, а також суми

знижки звичайної ціни (вартості) товарів (робіт, послуг), індивідуально призначеної для такого платника податку.

Під час виплати доходів за зданий (проданий) платником податку брухт дорогоцінних металів особа, яка його закупає, вважається податковим агентом та зобов'язана утримати податок із суми такої виплати за ставкою; інші доходи.

При визначенні бази оподаткування враховуються всі доходи платника податку, отримані ним як у грошовій, так і негрошовій формах.

Під час нарахування (отримання) доходів, отриманих у вигляді валютних цінностей або інших активів (вартість яких виражена в іноземній валюті або міжнародних розрахункових одиницях), такі доходи перераховуються у гривні за валютним курсом Національного банку України, що діє на момент нарахування (отримання) таких доходів.

Під час нарахування (надання) доходів у будь-якій негрошовій формі базою оподаткування є вартість такого доходу, розрахована за звичайними цінами, помножена на коефіцієнт, який обчислюється за такою формулою:

$$K = 100 : (100 - Sp),$$

де К - коефіцієнт;

Sp - ставка податку, встановлена для таких доходів на момент їх нарахування.

У такому самому порядку визначаються об'єкт оподаткування і база оподаткування для коштів, надміру витрачених платником податку на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки.

Під час нарахування доходів у формі заробітної плати база оподаткування визначається як нарахована заробітна плата, зменшена на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових внесків до Накопичувального фонду, а у випадках, передбачених законом, - обов'язкових страхових внесків до недержавного пенсійного

фонду, які відповідно до закону сплачуються за рахунок заробітної плати працівника, а також на суму податкової соціальної пільги за її наявності.

При нарахуванні доходів у вигляді винагороди за цивільно-правовими договорами за виконання робіт (надання послуг) база оподаткування визначається як нарахована сума такої винагороди, зменшена на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

2.2. Податок на доходи фізичних осіб у структурі доходів зведеного бюджету України

Податок та збір на доходи фізичних осіб є одним із бюджетоформуєчих податків, із 2011 по 2018 рік його частка у ВВП зростає на 2,0 відсоткові пункти до 6,5% ВВП. Цей податок є стабільним джерелом наповнення бюджетів, і в кризові роки його надходження не схильні до зменшення як у номінальному виразі, так і по відношенню до ВВП. У рамках фінансової децентралізації, яка відбулася в 2015 році, ПДФО є основним джерелом горизонтального вирівнювання податкостроможності бюджетів, які мають прямі відносини з державним бюджетом. На збільшення доходів від ПДФО по відношенню до ВВП та зростання його ролі у формуванні дохідної частини бюджетів вплинули наступні фактори: - з серпня 2014 року розширено базу оподаткування ПДФО за рахунок оподаткування за ставкою 15% доходів у вигляді процентів та сум пенсій, що перевищують 10 тис. грн, і запроваджено військовий збір (ставка 1,5%). З 28 лютого 2018 року за рішенням Конституційного суду України від 27.02.2018 №1-р/2018 по справі №1-6/2018 не оподатковуються ПДФО та військовим збором доходи у вигляді пенсій. - з 2016 року була встановлена єдина базова ставка ПДФО без обмежень розміру доходів у розмірі 18%. - з 1 січня 2017 року було вдвічі підвищено мінімальну заробітну плату. - у 2018 році продовжилося зростання реальної заробітної плати на 12,5%. Основними

макропоказниками, які впливають на надходження ПДФО, є показники середньомісячної заробітної плати та чисельності штатних працівників. За підсумками 2018 року спостерігається відповідність надходжень ПДФО цим показникам (на відміну від 2015-2016 років). Суттєві розбіжності у темпах зростання у 2015-2016 роках обумовлені такими причинами: - у 2015 році надходженням військового збору, ПДФО від доходів у вигляді процентів та пенсій протягом всього року (на відміну від 2014 року), а також підвищенням ставки з 17% до 20% для щомісячної заробітної плати, яка перевищувала 10-кратний розмір мінімальної заробітної плати (МЗП); - у 2016 році встановленням єдиної ставки ПДФО від доходу 18%, замість диференційованої – 15% та 20%. Підвищення удвічі з 1 січня 2017 року мінімальної заробітної плати сприяло збільшенню середньої заробітної плати, відповідно зросли і надходження від ПДФО.

Загалом фактична сума надходжень у 2018 році ПДФО та військового збору більше прогнозованої суми на 1,4% та становить 229,9 млрд. гривень. За результатами 2018 року фактична сума надходжень ПДФО та військового збору на 23,8% перевищує аналогічний показник 2017 року. При цьому ПДФО, сплачений з відсотків за депозитами, зменшився на 11,7% через зниження обсягу депозитів.

Якщо проаналізувати ефективну ставку оподаткування з 2004 року, тобто того року, коли відповідно до пункту 7.1 статті 7 Закону України „Про податок на доходи фізичних осіб” було введено фіксовану ставку 13% від об’єкта оподаткування, що ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб щороку перевищила номінальну ставку.

При цьому, в усіх інших податках: податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість, акцизному податку - ефективна ставка завжди нижча, ніж номінальна. Дослідження показали, що причина такої ситуації полягає в наступному. При прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб на відповідний бюджетний період використовувався показник «фонд оплати праці» (далі ФОП) (який розраховувався Міністерством економічного

розвитку і торгівлі та схвалювався відповідними постановами Кабміну). Показник «фонд оплати праці» включає в себе показники відповідно до Інструкції зі статистики заробітної плати та Методичних вказівок по прогнозуванню макроекономічних показників, та не відображає всієї бази оподаткування податком на доходи фізичних осіб.

В той же час, показник «витрати на оплату праці» прогнозується на базі звітів платників податку, яка подається ними до Пенсійного фонду України та відображає всю базу оподаткування внесками до Пенсійного фонду. Таким чином, звіти платників Пенсійного фонду найбільш точно в Україні відображають обсяги доходів фізичних осіб. Вперше у 2007 році при прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб на 2008 рік використано показник «витрати на оплату праці» (далі ВОП), який був схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.07 №976 (зі змінами від 21.11.07 №1340). При прогнозуванні обсягу надходжень податку на доходи фізичних осіб обґрунтовано доцільність використання показника витрати на оплату праці, який на відміну від показника фонду оплати праці враховує, у тому числі оплату праці за цивільно-правовими угодами, допомогу по тимчасовій непрацездатності, яка виплачується за рахунок Фондів соціального страхування.

Тому, ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб, розрахована у витратах на оплату праці, є меншою від ефективної ставки, розрахованої у фонді оплати праці та меншою від номінальної ставки. Використання при прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб показника – витрати на оплату праці – значно покращило якість прогнозу податку та повністю наблизило його до фактичного виконання.

Сучасні уряди багатьох країн світу використовують податки не лише для того, щоб забезпечити бюджет доходами, вони також розглядають та застосовують їх як інструмент досягнення різних економічних завдань шляхом впливу на поведінку економічних агентів, а тому важливо розуміти механізм такого впливу, наслідки та результати для усіх його учасників.

Вплив податків на економічну поведінку їх платників, з огляду на значну кількість ефектів, які вони викликають, є надзвичайно актуальною темою досліджень. Розгляд досліджуваної проблеми розпочався ще на ранніх етапах розвитку фінансової науки. Наслідки оподаткування Ф. Єджуорт вважав другим важливим питанням, яке вивчає фінансова наука, а, на думку Д. Рікардо, вивчення даного питання взагалі є найбільш важливим та потрібним. За умови, що економіка перебуває в стадії спаду із неповною зайнятістю, що відповідає точці А на рис. 2.2.1, стимулююча фінансова політика дає змогу збільшити величину реального обсягу ВВП з 00 до 01. При цьому рівень цін p_0 залишається незмінним, а рівень зайнятості підвищується.

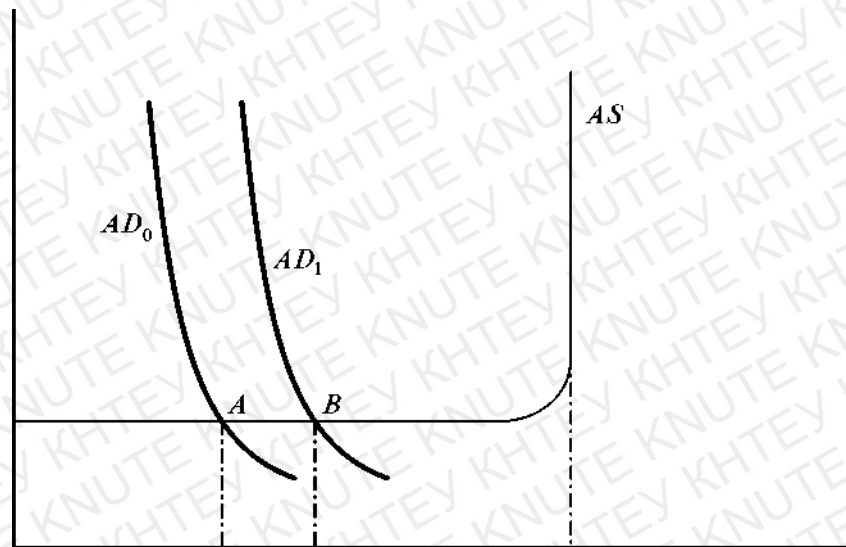

Рис. 2.2.1. Вплив стимулюючої фінансової політики на ВВП за умови, якщо економіка перебуває в стадії спаду з неповною зайнятістю

З огляду на модель впливу на економічні параметри, К. Макконнелл, С. Брю зазначали, що уряди, які не прийняли відповідних фінансових заходів для збільшення сукупного попиту, не скористалися можливістю збільшити обсяг виробництва національних економік і зайнятість населення без підвищення рівня інфляції.

З одного боку, фінансова політика, спрямована на зниження податків з доходів громадян у комплексі зі зростанням державних витрат, сприятиме досягненню рівноважного виробництва з повною зайнятістю, а з другого

боку, зважаючи на криву сукупної пропозиції, за умови, якщо економіка наближена до такого стану, додаткові доходи спричинять зростання цін.

У ситуації, за якої економіка перебуває в стадії повного використання виробничих можливостей та трудових ресурсів, що відповідає точці А на рис. 2.2.2., виникає необхідність контролю за інфляцією попиту. Збільшення податку, з точки зору стримуючої фінансової політики, призведе до зниження споживчих витрат і переміщення кривої сукупного попиту від AD_0 до AD_1 , що обумовить новий рівноважний макроекономічний стан з обсягом виробництва Q_0 , але з меншим рівнем цін p_1

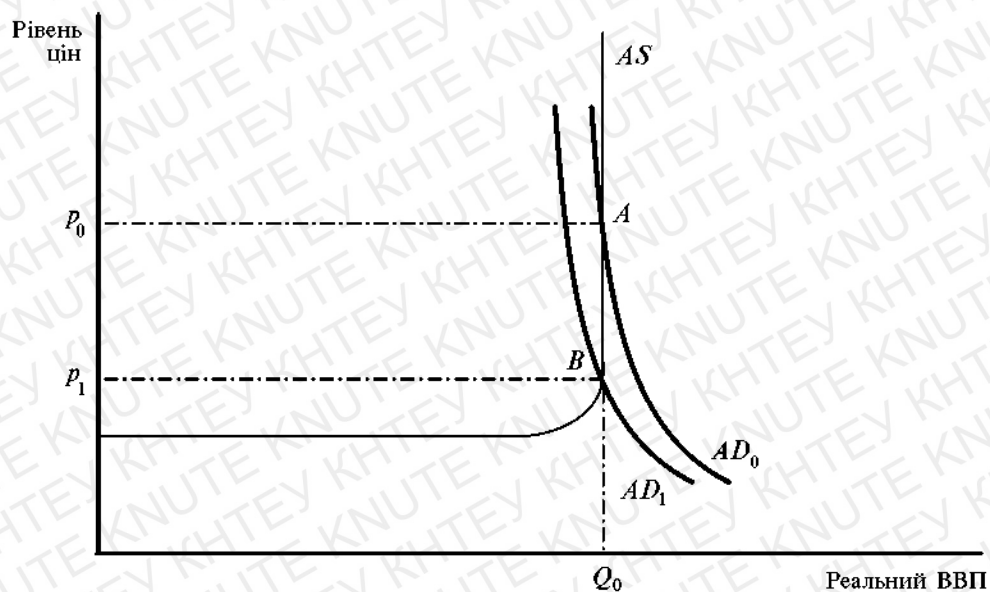

Рис. 2.2.2. Вплив фінансової політики на ВВП за умови, якщо економіка перебуває в стадії повного використання виробничих можливостей та трудових ресурсів

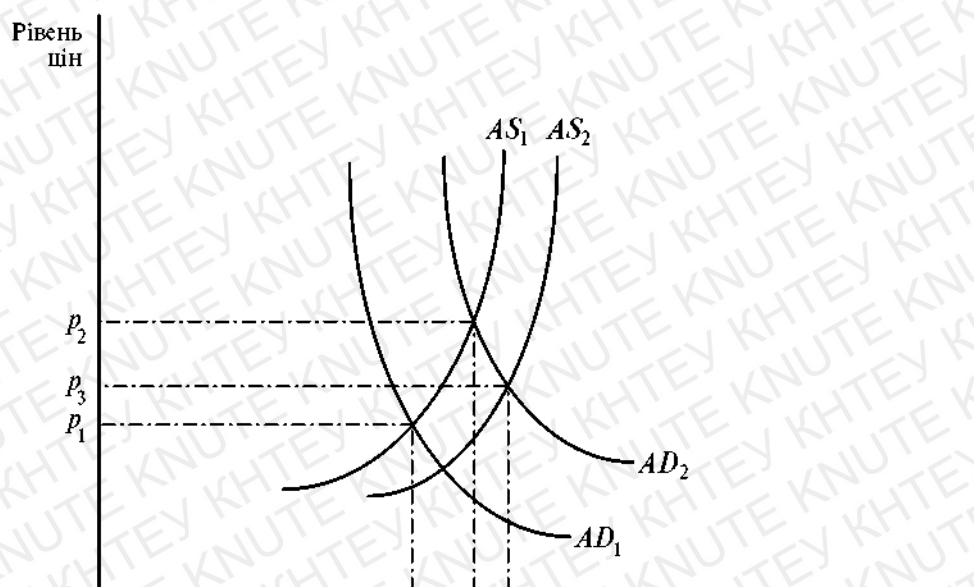
Податок також справляє безпосередній вплив на один з важливих економічних показників - пропозицію. У ринковій економіці попит визначає пропозицію, і якщо розглядати модель “споживач - отримувач доходу і виробник, що надає товари, роботи, послуги”, то ефективна діяльність, спрямована на максимізацію прибутків виробника, залежатиме від величини отримуваних доходів споживача.

Зменшення податків з доходів фізичних осіб закономірно обумовлює зростання сукупного попиту від AD_1 до AD_2 (рис.2.2.3.) при зростанні цін від

о1 до »2, збільшуючи таким чином обсяг виробництва від O1 до O2. Зниження по-датків також позитивно впливає на пропозицію робочої сили, при цьому зміна сукупної пропозиції від A31 до A32 матиме наслідком ще більший рівень виробництва, що відповідає точці O3, і зменшення росту цін від p_2 до p_3 .

Таким чином, регулювання доходів фізичних осіб може передбачати як сповільнення темпів економічного зростання, не допускаючи при цьому “перегріву економіки”, так і стимулювання економічного розвитку у період кризи чи стагнації.

Іншим важливим аспектом використання податку з доходів фізичних осіб є його макроекономічна спроможність до стабілізації економічних параметрів, особливо якщо система оподаткування є прогресивною. Разом з допомогою по безробіттю цей податок є основним автоматичним стабілізатором, дія якого проявляється у зменшенні реакції ВВП на зміни сукупного попиту.

Сі 020з Рівень виробництва

Рис. 2.2.3. Вплив фінансової політики на пропозицію

Обсяг ВВП певною мірою залежить від величини наявних доходів фізичних осіб. З економічного погляду, використання податку з доходів

фізичних осіб у ринковій економіці надає можливість через його властивість до автоматичної стабілізації впливати на стан економічного циклу, зменшувати негативний вплив, викликаний змінами сукупного попиту на виробництво товарів, робіт, послуг, забезпечуючи сталий економічний розвиток країни.

Удосконалення фінансового механізму, який регулює справляння податку з доходів фізичних осіб, можна розглядати у різних аспектах щодо наслідків для економічних інститутів, на які безпосередньо чи опосередковано впливає цей податок. До того ж чинна система відносин між державою та платниками перетинається з багатьма галузями права: адміністративним, цивільним, кримінальним, що передбачає комплексний підхід до розв'язання існуючих проблем та удосконалення правил, що регулюють справляння цього податку.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ

3.1. Проблеми адміністрування податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств

Податковим кодексом України задекларовано такі принципи функціонування вітчизняної податкової системи: загальність оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені Кодексом, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно законодавства; рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу; невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу; фіскальна достатність – встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями; соціальна справедливість – установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків; економічність оподаткування – установа податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування; нейтральність оподаткування – установа податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків; стабільність – зміни до будь-яких

елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року; рівномірність та зручність сплати – установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками; єдиний підхід до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов’язкових елементів податку.

Принципи оподаткування, перелічені в Податковому кодексі можна умовно розділити на міжнародні, тобто уніфіковані для різних держав, та національні – специфічні для кожної країни, залежно від соціально-економічного середовища, що в ній склалося. Як бачимо, в кодексі не лише збережено основні норми оподаткування, сформульовані А. Смітом, його послідовниками, але істотно поширено і поглиблено їх ідеї відповідно до змін у сфері виробництва, суспільного життя, набутого віками досвіду організації фіскальної служби в умовах ринкової економіки, що дало можливість побудувати в Україні сучасну податкову систему, яка загалом витримала перевірку практикою, міцно вписалася до загальних положень фінансової науки. Це, звичайно не означає, що робота з вдосконалення податкової системи в країні завершена. Про необхідність її продовження свідчить події останніх років, зокрема пов’язані із світовою фінансовою кризою.

Взаємо доповнювані та полярні водночас принципи податкової політики – гнучкість та стабільність – полягають у здійсненні податкових реформ за виникнення потреби з метою антикризового регулювання економіки, проте такі зміни не повинні бути надто частими чи радикальними, щоб сприяти економічному зростанню.

Пряме оподаткування є досить досконалою формою мобілізації доходів, оскільки його об’єктами є дохід або прибуток, земля, капітал тощо, а

розмір податку залежить від розміру доходу. Недоліком непрямих є те, що, оскільки їх об'єктом є витрати на споживання, громадянин сплачує податок незалежно від рівня своїх доходів. Частка непрямих податків значно перевищує частку прямих, що негативно позначається на цінах та справедливості розподілу податкового тягара в середовищі малозабезпечених прошарків населення. Але непрямі податки є менш небезпечними для економічного зростання, ніж пряме оподаткування, оскільки вони менш нейтральні щодо стимулів зростання економіки.

За допомогою регулювання показника співвідношення податків, які справляються з юридичних та фізичних осіб держава може істотно стимулювати або стримувати ділову активність, регулювати інвестиції і обсяги виробництва. Зменшення податкового тягара для фізичних осіб сприяє зростанню реальних доходів населення і тим самим впливає на споживання. Водночас надмірне збільшення податкового тягара для юридичних осіб призводить до підвищення цін, зменшення внутрішніх джерел інвестування та втрати конкурентних позицій виробниками.

Збільшення частки податків на майно та капітал сприяє підвищенню ефективності використання капіталу та прискорює процеси його перерозподілу на користь ефективного власника.

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» від 23.11.2018 р. [№ 2628-VIII](#) найменше вплинув на оподаткування доходів фізосіб у 2019 році. Проте декілька змін усе ж є.

Перше - збільшення неоподаткованого розміру стипендії (включаючи суму її індексації) — 2690 грн згідно з пп. 165.1.26 [ПКУ](#). Протягом 2018 року розмір такої стипендії становив 2470 грн.

Друге - звільнення від оподаткування суми страхової виплати, виплаченої страховиком-нерезидентом (пп. 165.1.27 [ПКУ](#)). Тим часом страхові виплати

від нерезидента з 2019 року не відображаються в річній декларації про майновий стан.

Третє - не оподатковується вартість подарунків (а також призів переможцям і призерам спортивних змагань) — у частині, що не перевищує 25% однієї мінізарплати (у розрахунку на місяць), установленої на 1 січня звітного податкового року, за винятком грошових виплат у будь-якій сумі (пп. 165.1.39 [ПКУ](#)). Отже, максимальна вартість подарунка, яка не підлягає обкладенню ПДФО та військовим збором, становить 1043,25 грн на місяць. У разі перевищення зазначеної вартості оподатковується різниця.

Четверте - розширено перелік витрат, дозволених до включення в податкову знижку. Так, п. 166.3 [ПКУ](#) доповнено пп. 166.3.9, згідно з яким до податкової знижки дозволено включати суму коштів у вигляді орендної плати за договором оренди житла, фактично сплачених платником податку, який має статус внутрішньо переміщеної особи. Окрім того, розмір такої знижки не може перевищувати (у розрахунку на календарний рік) 30 розмірів мінімальної заробітної плати, установленої на 1 січня звітного (податкового) року, тобто 125190 грн.

Статтею 150 Податкового кодексу України передбачено, що у разі, якщо в результаті розрахунку об'єкта оподаткування платника податку за підсумками податкового року є від'ємне значення, то сума такого від'ємного значення підлягає включенню до витрат першого календарного кварталу наступного податкового року. При цьому, розрахунок об'єкта оподаткування за наслідками півріччя, трьох кварталів та року здійснюється з урахуванням зазначеного від'ємного значення попереднього року у складі витрат таких податкових періодів наростаючим підсумком до повного погашення такого від'ємного значення. Слід відзначити, що схожий пункт стосовно від'ємного значення об'єкта оподаткування та його перенесення на наступні податкові періодимістив нормативно-правовий акт, яким регламентувалось оподаткування прибутку підприємств до запровадження Податкового кодексу, тобто Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств”, за

тою тільки різницею, що від'ємне значення об'єкта оподаткування з податку на прибуток в той період платникимали право перенести на наступні податкові періоди на протязі до трьох років [10]. Як показує практика, адміністрування податку на прибуток, саме ці норми Закону України „Про оподаткування прибутку підприємств” та Податкового кодексу України сприяють використанню аналізованої податкової форми у схемах мінімізації податкових виплат окремих платників податків [15].

Стосовно податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності необхідно зазначити, що на відміну від України, в більшості країн світу доходи платників податків, спрямовані ними на фінансування науково-дослідних та інвестиційно-інноваційних проектів взагалі виключаються з оподатковуваних доходів. Крім того, в Австралії 150 % витрат платників податку на прибуток на інвестиційно-інноваційні потреби вираховуються з їх оподаткованого доходу. Слід відзначити, що проблема зміни ставки податку на прибуток вирішиться автоматично після 01.01 2014 року. Поряд з цим, більшість перелічених проблем сучасного механізму справляння аналізованого податкового платежу потребують термінового та ефективного вирішення, оскільки лише їх врегулювання дозволить посилити фіскальний потенціал та регулюючі властивості цієї податкової форми. Зокрема, на нашу думку, з метою забезпечення зростання регулюючого впливу податку на прибуток підприємств та спрощення облікових процедур, пов'язаних зі справлянням цього податку, нині нагальною необхідністю є об'єднання податкового та бухгалтерського обліку доходів та витрат платників податку на прибуток.

Крім того, з метою підвищення фіскальної ефективності справляння податку та недопущення використання цієї податкової форми а також його платників у схемах податкової оптимізації, на наше переконання, нині необхідно відмінити статтю 150 Податкового кодексу України, яка передбачає можливість перенесення від'ємного значення об'єкта оподаткування з податку на прибуток на наступні податкові періоди. Також з

метою стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, що є важливою передумовою економічного зростання та промислового розвитку України на інтенсивній основі, на наше переконання, в нашій країні необхідно звільнити від оподаткування ту частину прибутку, яка використовується на зазначені цілі.

Сучасний порядок нарахування і сплати податку на прибуток підприємств має суттєві недоліки, зумовлені недостатніми фіскальними та регулюючими властивостями цієї податкової форми. Шляхами вдосконалення вітчизняного механізму справляння податку на прибуток, як показали результати дослідження, мають бути усунення розбіжностей між податковим та бухгалтерським обліком доходів та витрат, відміна статті 150 Податкового кодексу України, якою передбачено можливість перенесення на наступні податкові періоди від'ємного значення об'єкта оподаткування з податку на прибуток підприємств а також звільнення від оподаткування частини прибутку підприємств, що використовується його платниками на фінансування інвестиційно-інноваційних проектів.

3.2. Пріоритетні напрями податкової політики щодо адміністрування прямих податків

Стратегія України в сфері гармонізації системи оподаткування доходів фізичних осіб має враховувати такі цілі: - забезпечення певного податкового нейтралітету, не допускаючи в подальших кроках диспропорцій, які можуть виникнути як наслідок неправильно прийнятих рішень; постійне удосконалення системи, її нормативної бази у напрямку стабільності, простоти та відповідності загальноєвропейським стандартам; посилення контролю за ухилянням від оподаткування доходів, набутих незаконним шляхом, що є фактором недобросовісної податкової конкуренції.

До оподаткування доходів фізичних осіб, на нашу думку, прийнятніший термін і процедура диференційної гармонізації (the differentials approach). Ця

концепція зближення податкового законодавства базується на тому твердженні, що податки і податкова система в будь-якій державі є інструментом для досягнення певних соціально-економічних цілей. Тому розвиток прямого оподаткування залишається на розсуд кожної країни-учасниці, але з урахуванням того, що певні елементи: оподаткування відсотків, дивідендів, надання пільг, знижок, усунення подвійного оподаткування вимагатимуть як спільного підходу і застосування однакових процедур, так і власне механізму функціонування.

При подальшому удосконаленні вітчизняної системи оподаткування доходів фізичних осіб необхідно враховувати останні здобутки зарубіжних країн у цій сфері. Так, латвійське законодавство, що регулює справляння податку з доходів фізичних осіб, не обмежується визначенням поняття “самозайнята особа”, як це ведеться у вітчизняній практиці, а конкретно закріплює їх перелік із диференціацією за видами діяльності (наприклад, присяжний нотаріус, ревізор, практикуючий лікар, фармацевт, ортопедист). З метою унеможливлення ухиляння від оподаткування осіб, що займаються іншими видами діяльності і не значаться в цьому переліку, підпадають під дію пункту, що визначає їх як осіб, зареєстрованих платниками податку з доходу, отриманого від господарської діяльності.

У європейських країнах, на відміну від вітчизняної практики, при нарахуванні доходів у формі заробітної плати об’єкт оподаткування визначається у вигляді нарахованої суми такої заробітної плати, зменшена не лише на суму зборів до соціальних фондів, але й на профспілкові внески.

Усуненню дискримінації та дотриманню принципу рівності в оподаткуванні сприятиме така пропозиція. Необхідно надати право нерезиденту, який є резидентом іншої країни ЄС за умови отримання ним на території України більше 75 % свого річного доходу і сплати податку, подавати річну податкову декларацію про доходи, отримані на території України, з наступною реалізацією права на податкові пільги, кредит та зменшення оподаткованого доходу на виправдані витрати. У разі, якщо

нерезидент скористався правом на податкові пільги, врахував витрати в країні свого громадянства, то в Україні таке право втрачається.

Іноземні стандарти у сфері оподаткування фізичних осіб, зокрема процесу декларування доходів та перерахунку суми податку, передбачають всебічне врахування негативних макроекономічних процесів, таких як інфляція на розмір доходу платника податку. Тому з метою усунення дискримінації платників податку через можливі інфляційні різниці слід урахувати світовий досвід при удосконаленні вітчизняного механізму оподаткування доходів фізичних осіб. Наприклад в США індексація була запропонована ще президентом Р. Рейганом і почала застосовуватися з 1985 р.

Ще одним позитивним фактором може стати введення індексації і у разі невчинення нотаріальної дії щодо посвідчення договору відчуження об'єкта нерухомості, за яким здійснено сплату податку, за наслідками якої платник має право на повернення надміру сплаченої суми податку на підставі річної податкової декларації, поданої в установленому порядку, та підтверджуючих документів про фактичну сплату податку.

Для досягнення відповідності вітчизняної податкової системи зарубіжним стандартам автори цілком згодні з пропозицією звільнити доходи від оподаткування за умови їх інвестування в розвиток високотехнологічного виробництва, інноваційні проекти та передові засоби виробництва, але з урахуванням обмеженого часу дії такого підходу.

Проблема оподаткування є однією з найгостріших в Україні та таких, що вирізняє її з-поміж більшості європейських країн.

На масштаби ухилення від сплати податків впливає високий рівень податкових ставок, нерівномірний розподіл податкового навантаження; порушення принципу рівності платників перед законом; складність і недосконалість законодавства, яким регулюється підприємницька діяльність, зокрема податкового; недотримання норм законів, неефективність державної

бюджетної політики. Тому необхідно потрібно проводити комплексну податкову реформу, та в оподаткуванні фізичних осіб, зокрема.

Також потрібно все ж таки використовувати досвід розвинених країн світу і власний. Насамперед необхідно переглянути ставки прибуткового податку, які потрібно зменшити, адже різниця в оподаткуванні для осіб, що заробляють 1000 грн. і 100000 грн. не можна порівнянню. На початку 90-х, максимальна ставка податку становила 40%, але ця ставка завищена - ніхто не захоче віддавати практично половину власного доходу. На сьогодні встановлена єдина ставка податку - 15%, і це на нашу думку не є справедливим. Доцільно було б встановити диференціацію оподаткованого доходу в залежності від його величини. Необхідно ввести розрахунок таких ставок за якими бюджет отримує необхідні кошти, а особа залишається із сумою що задовольняє усі особисті потреби. Ці ставки мають знаходитись в діапазоні між 30% та 10%, так щоб ті хто заробляють багато не приховували власні доходи, а сплачували податок. Мінімальна ставка має бути необтяжлива для громадян з низькими доходами [18].

Потім необхідно зупинитися на неоподаткованому доході, який необхідно індексувати з урахуванням інфляції, та враховуючи соціально-економічний стан України, можна також і розмір доходу що не оподатковується збільшити, вирівняти прожитковий мінімум з доходів особи, що взагалі не підлягає оподаткуванню. Для бізнесової еліти сплата податку 145 грн. від доходу 1000 грн. здається несуттєвою, але для особи, що отримує дані доходи сума податку є великою.

Потрібно також розглянути пільги, щодо прибуткового оподаткування, кількість яких з кожним роком скорочується, а не збільшується, як в розвинених країнах світу.

Існує ряд інших проблем, але це головні, які потрібно негайно вирішувати. Адже жоден податок не може забезпечити такий вплив на інтереси суб'єктів розподільних відносин у суспільстві, як даний.

Саме з погляду на це, незважаючи на всі труднощі у стягненні прибуткового податку, він використовується у всіх країнах світу, в тому числі і в Україні.

Прибутковий податок може становити ефективний фіскальний інститут лише за умови досягнення в державі певної стадії економічного розвитку, коли суб'єкти господарювання матимуть достатньо можливостей для одержання прибутку, а громадяни особистих доходів, головною складовою яких є заробітна плата.

Низький рівень заробітної плати і взагалі рівень життя населення зумовлює низьку частку прибуткового податку з громадян в доходах бюджету, орієнтація на зміну співвідношення між двома видами прямих податків за цих умов була б передчасною і невиправданою.

Удосконалення прибуткового оподаткування населення повинно здійснюватись через посилення соціального спрямування податку, а також шляхом створення стимулюючої моделі оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Повинен змінитись не тільки рівень податкового тягара, скільки його структура. Зміна ж структури відбувається шляхом перенесення центру ваги з оподаткування невисоких доходів переважної частини населення (отримувачів заробітної плати) на оподаткування споживання найзаможніших верств населення.

Соціальна спрямованість податкової системи може бути забезпечена за допомогою підвищення неоподаткованого мінімуму доходів громадян із його наближенням у перспективі до прожиткового мінімуму, а також диференційованих ставок цього податку, що повинно супроводжувати не надлишкове споживання, а продуктивне використання доходів [19].

Гострота соціальних проблем зумовлює необхідність державного регулювання соціальних процесів, у тому числі й за допомогою податкових важелів.

Реформування системи прибуткового оподаткування у напрямку забезпечення її інвестиційної і соціальної спрямованості відповідає

стратегічній орієнтації українського суспільства на побудову соціальної ринкової економіки. Крім того, воно забезпечує зв'язок зниження податкового тягаря із розв'язанням найважливіших соціальне - економічних проблем, у той час як зниження рівня оподаткування не гарантує спрямування коштів, що вивільнюються, в необхідному для суспільства напрямку.

Податок, на доходи з фізичних осіб, належить до категорії прямих, що стягуються в процесі придбання і накопичення матеріальних благ, визначаються розміром об'єкта оподаткування і включаються в ціну виробництва товару. Грошові відносини, регульовані податковим правом, виникають між державою і самим платником, який вносить податок безпосередньо в бюджет. З огляду на то, що прямі податки підрозділяються на особові (сплачуються з дійсно отриманого платником доходу (прибутку) і враховують фактичну платоспроможність платника) і реальні (податки, якими оподатковується не дійсний дохід платника податків, а гаданий, середній дохід, одержуваний у певних економічних умовах від того чи іншого предмета оподаткування, коли оподаткуванню підлягає насамперед майно), податок на доходи з фізичних осіб належить віднести до прямого особового податку. Він має більш мобільний, динамічний характер, а ніж інший різновид прямих майнових податків, які орієнтовані і прив'язані до стабільної, незмінної бази - вартості майна, яке розглядається як об'єкт оподаткування. Прибуткові ж податки орієнтовані на мобільніші об'єкти регулювання - доходи, які можуть існувати або навіть зводитися практично до нуля.

З прийняттям Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб», законодавцем введено практично нову систему податкових пільг. Однією з найбільш активно використовуваних податкових пільг раніше була універсальна знижка - неоподатковуваний мінімум, що являє собою найменшу частину об'єкта оподаткування, яка цілком звільняється від оподаткування. Він застосовувався за кожний повний місяць, протягом якого

було отримано дохід. З 1 січня 2004 року «несерйозний» розмір неоподатковуваного мінімуму доходів громадян 17 гривень замінено соціальною пільгою в розмірі мінімальної заробітної плати. Сутність податкових соціальних пільг полягає в наступному. Якщо заробітна плата працівника не перевищує певного рівня, йому дозволяється зменшити загальний місячний оподатковуваний дохід на суму однієї з податкових соціальних пільг, передбачених пп. 61.1-6.1.3 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» причому, якщо працівник одночасно має право на декілька пільг, йому встановлюється одна найбільша з них. При цьому, законодавець встановлює деякі обмеження.

Характерною особливістю діючої податкової системи сьогодні є її недосконалість, а саме; незгодженість, суперечливість та нестабільність податкових законів, надмірне податкове навантаження на платників, безсистемне й не виправдане надання пільг, перекручування економічної сутності окремих податків та непристосованість її до переходу від адміністративно-командних методів управління господарством до господарювання в умовах демократичної правової держави. Все це й обумовлює необхідність реформування податкової системи.

З метою створення дієвої податкової системи України необхідно визначати принципи її побудови, перелік податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів, методику їх обчислення, ставки оподаткування, правовий стан платників податків, порядок адміністрування податків, порядок і умови застосування фінансових санкцій до платників податків за порушення податкового законодавства, оскарження рішень і дій органів державної податкової служби та їх службових осіб.

Така система повинна бути спрямована на створення в Україні стабільної податкової системи, яка б забезпечувала: чітке визначення порядку стягнення податків, його простоту; створення сприятливого податкового простору для розвитку вітчизняної економіки; формування стабільної, прогнозованої податкової бази, яка б забезпечувала створення

достатньої дохідної частини бюджету; забезпечення чіткого визначення об'єктів оподаткування з метою запобігання випадкам подвійного оподаткування; забезпечення справедливого підходу при оподаткуванні всіх категорій платників податків; упорядкування стягнення податків та посилення відповідальності за ухилення від сплати та їх несвоєчасну сплату; дотримання міжнародних угод щодо оподаткування; створення податкової системи, гармонізованої з податковими системами Європейських країн, з максимальною уніфікацією податків з країнами - членами СНД, та запровадженням радикальних, докорінних перетворень і змін; реальне забезпечення прав платників податків; створення умов для дієвого механізму контролю; усунення неузгодженості податкового законодавства з нормами законодавства інших галузей права, забезпечення їх гармонізації та взаємодії. Податковий кодекс повинен забезпечувати комплексний підхід у регулюванні податкових відносин, вирішувати питання щодо усунення прогалин податкового законодавства та забезпечити гармонізацію його з нормами іншого законодавства України.

У кодексі мають відобразитися питання подальшого реформування податкового законодавства у напрямі диференційованого розподілу податкового навантаження між платниками податків, спрощення механізму оподаткування, чіткого визначення прав і обов'язків платників податків, а також поліпшення роботи органів державної податкової служби з платниками податків, в тому числі забезпечення платників податків інформацією з питань оподаткування. Забезпечення всіх учасників податкових відносин повною інформацією про те, хто, коли, і при яких обставинах має обов'язки щодо сплати податків, забезпечить прозорість і зрозумілість податкового законодавства, зробить його доступним для всіх платників податків.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В умовах економічних перетворень вагомим завданням є створення умов для стабільності податкової системи, яка б забезпечувала: чітке визначення порядку стягнення податків; створення сприятливого податкового простору для розвитку вітчизняної економіки; формування стабільної, прогнозованої податкової бази, яка б забезпечувала створення достатньої дохідної частини бюджету; забезпечення чіткого визначення об'єктів оподаткування з метою запобігання подвійного оподаткування; забезпечення справедливого підходу при оподаткуванні всіх категорій платників податків; упорядкування стягнення податків та посилення відповідальності за ухилення від сплати та їх несвоєчасну сплату; дотримання міжнародних угод щодо оподаткування; створення податкової системи, гармонізованої з податковими системами Європейських країн, з максимальною уніфікацією податків з країнами - членами СНД, та запровадженням радикальних, докорінних перетворень і змін; реальне забезпечення прав платників податків; створення умов для дієвого механізму контролю; усунення неузгодженості податкового законодавства з нормами законодавства інших галузей права, забезпечення їх гармонізації та взаємодії. Податковий кодекс повинен забезпечувати комплексний підхід у регулюванні податкових відносин, вирішувати питання щодо усунення прогалин податкового законодавства та забезпечити гармонізацію його з нормами іншого законодавства України.

Податок та збір на доходи фізичних осіб як прямий податок є одним із бюджетоформуючих податків, із 2011 по 2018 рік його частка у ВВП зростає на 2,0 відсоткові пункти до 6,5% ВВП. Цей податок є стабільним джерелом наповнення бюджетів, і в кризові роки його надходження не схильні до зменшення як у номінальному виразі, так і по відношенню до ВВП. У рамках фінансової децентралізації, яка відбулася в 2015 році, ПДФО є основним

джерелом горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів, які мають прямі відносини з державним бюджетом.

На збільшення доходів від ПДФО по відношенню до ВВП та зростання його ролі у формуванні дохідної частини бюджетів вплинули наступні фактори: - з серпня 2014 року розширено базу оподаткування ПДФО за рахунок оподаткування за ставкою 15% доходів у вигляді процентів та сум пенсій, що перевищують 10 тис. грн, і запроваджено військовий збір (ставка 1,5%). З 28 лютого 2018 року за рішенням Конституційного суду України від 27.02.2018 №1-р/2018 по справі №1-6/2018 не оподатковуються ПДФО та військовим збором доходи у вигляді пенсій. - з 2016 року була встановлена єдина базова ставка ПДФО без обмежень розміру доходів у розмірі 18%. - з 1 січня 2017 року було вдвічі підвищено мінімальну заробітну плату. - у 2018 році продовжилося зростання реальної заробітної плати на 12,5%.

Основними макропоказниками, які впливають на надходження ПДФО, є показники середньомісячної заробітної плати та чисельності штатних працівників. За підсумками 2018 року спостерігається відповідність надходжень ПДФО цим показникам (на відміну від 2015-2016 років). Суттєві розбіжності у темпах зростання у 2015-2016 роках обумовлені такими причинами: - у 2015 році надходженням військового збору, ПДФО від доходів у вигляді процентів та пенсій протягом всього року (на відміну від 2014 року), а також підвищенням ставки з 17% до 20% для щомісячної заробітної плати, яка перевищувала 10-кратний розмір мінімальної заробітної плати (МЗП); - у 2016 році встановленням єдиної ставки ПДФО від доходу 18%, замість диференційованої – 15% та 20%. Підвищення удвічі з 1 січня 2017 року мінімальної заробітної плати сприяло збільшенню середньої заробітної плати, відповідно зросли і надходження від ПДФО.

Загалом фактична сума надходжень у 2018 році ПДФО та військового збору більше прогнозованої суми на 1,4% та становить 229,9 млрд. гривень. За результатами 2018 року фактична сума надходжень ПДФО та військового збору на 23,8% перевищує аналогічний показник 2017 року. При цьому

ПДФО, сплачений з відсотків за депозитами, зменшився на 11,7% через зниження обсягу депозитів.

Відновлення економічного зростання у 2016–2018 роках позитивно відобразилося на надходженнях від податку на прибуток підприємств, частка якого у ВВП зростає на 1 відсотковий пункт до 3,0% ВВП у 2018 році, з них на 0,3 відсоткових пункта за рахунок прибутку НАК «Нафтогаз України» за рішенням Стокгольмського суду. Протягом попередніх років надходження від податку на прибуток підприємств по відношенню до ВВП суттєво знизилися з 4,1% до 2,0%, що було наслідком поступового зменшення ставки оподаткування (з 23% у 2011 році до 18% у 2014 році), так і економічної кризи у 2014–2015 роках, внаслідок якої суттєво погіршився фінансовий результат підприємств.

У рамках децентралізації фінансових відносин та проведення реформи місцевого самоврядування і територіальної організації з 2015 року 10% податку на прибуток підприємств недержавної форми власності зараховується до місцевих бюджетів (обласних бюджетів). Зазначені надходження використовуються для горизонтального вирівнювання податкоспроможності обласних бюджетів. Станом на 1 січня 2019 року сума переплати з податку на прибуток підприємств становить 17,4 млрд грн і зменшилася порівняно з 1 квітня 2016 року на 11,9 млрд грн (у березні 2016 року платники подали річні декларації за 2015 рік). Зазначене стало можливим завдяки скасуванню з 1 січня 2016 року щомісячних авансових платежів та поверненню до квартального подання податкової звітності і сплати податку на прибуток підприємствами з доходом більше 20,0 млн грн. За підсумками 2018 року до зведеного бюджету надійшло 106,2 млрд грн від податку на прибуток підприємств, що на 44,7% більше від фактичних надходжень 2017 року. Затверджена сума податку на прибуток до зведеного бюджету на 2018 рік становила 90,8 млрд грн, фактично надійшло більше на 15,4 млрд грн порівняно з показником, врахованим в бюджеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Л. Податкові системи зарубіжних країн / В. Л. Андрущенко, О. Д. Данілов; за загальн. ред. М. Я. Азарова. – К. : „Видавничий дім „Комп’ютерпрес”, 2004. – 240 с.
2. Балабан К. І. Порівняльна характеристика податкового права України та Європи [Електронний ресурс] / К. І. Балабан // [Європейські перспективи](#). - 2017. - Вип. 1. - С. 92-97.
3. Біда С. О. Новації Податкового кодексу України щодо податку на доходи фізичних осіб / С. О. Біда // Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - № 4. - С. 198-201.
4. Білюк А. В. Роль податків у формуванні доходів окремих секторів економіки / А. В. Білюк // Економіка та держава. – 2008. – №3. – С. 45-46.
5. Богданович В., Семенченко А. Формалізація стратегічного планування у сфері державного управління / Богданович В., Семенченко А. // «Економіка України». – 2007. – №2. – С. 14-18
6. Бюджетний кодекс України : [затв. Верховною Радою України 8 липня 2010 року N 2456-VI] // Голос України від 04.08.2010. – № 143.
7. Бюджетний менеджмент: підруч. / [В. М. Федосов, В. М. Опарін, Л. Д. Сафонова та ін.]; за заг. ред. В. М. Федосова. — К. : КНЕУ, 2004. — 864 с.
8. Вагилевич А. А. Структурна податкова політика — пріоритетний шлях збалансування податкового навантаження [Електронний ресурс] / А. А. Вагилевич // [Економіка та держава](#). - 2017. - № 3. - С. 85-89.
9. Василькова Т. В. Удосконалення планування податкових платежів / Т. В. Василькова // Фінанси України. – 2003. - №6. – С. 36-39.
10. Виступ Голови ДПА України С.В. Буряка на Колегії ДПА України «Про підсумки роботи органів державної податкової служби за 2009 рік, стратегічні напрями діяльності у 2010 році та заходи, спрямовані

- на забезпечення виконання органами ДПС України доведених завдань» (Інформаційні матеріали до виступу Голови ДПА України В.О. Кайзермана на Колегії ДПА України «Про підсумки роботи органів державної податкової служби за 2009 рік та стратегічні напрями діяльності у 2010 році»), Київ – 2010. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.sta.gov.ua
11. Вите О. Т. Влияние перераспределения семейных доходов через государственный бюджет на каждый семейный бюджет [Електронний ресурс] / Вите О. Т. – Режим доступу : <http://liberty-belarus.info/> від 12.05.2006.
 12. Вишневецький В. Податкова політика та економічна теорія. / В. Вишневецький – Економіка України. – 2007. – №9. – С. 4-21.
 13. Вітлінський В. В. Аналіз діяльності податкової системи України. / В. В. Вітлінський, А. В. Скрипник // Фінанси України. – 2005. – №12. – С. 19-31.
 14. Волошан І. Г. Облікова і податкова політика в управлінні бізнес-процесами промислових підприємств [Електронний ресурс] / І. Г. Волошан, Я. В. Волковська // [Бізнес Інформ](#). - 2019. - № 1. - С. 273-278.
 15. Гаврилюк Р. Юридична конструкція податку. / Р. Гаврилюк // Право України. – 2006. – № 4. – С. 113–117.
 16. Гончарук С. М. Вплив організації внутрішнього аудиту на ефективність і повноту сплати податків в Україні [Електронний ресурс] / С. М. Гончарук, С. В. Приймак // [Бізнес Інформ](#). - 2019. - № 6. - С. 188-193.
 17. Гринкевич С. С. Фіскально-економічна політика в перехідних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.02.03 / С. С. Гринкевич; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2004. – 20 с.
 18. Данилов А. Д. Реформирование прибыльного налогообложения в Украине / А. Д. Данилов, Ю. В. Жеревчук // Бизнесинформ. – 2006. – № 9. – С. 51-53.

19. Данилов А. Налогообложение физических лиц и его влияние на конкурентоспособность. / А. Данилов, И. Данилов. // Налогообложение: проблемы науки и практики: [монография]; Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006.
20. Данілов О. Д. Оподаткування доходів фізичних осіб : проблеми та шляхи їх вирішення. / О. Д. Данілов, Ю. В. Жеревчук // Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острог : Видавництво НаУ „Острозька академія”, 2006. – Вип. 8. – Ч.1. – С. 72-77.
21. Данілов О. Д. Податки в Україні : [учбовий посібник]. / О. Д. Данілов, Н. П. Фліссак. – К. : УкрІНТЕІ, 2003. – 348с.
22. Данілов О. Фактори впливу на надходження прибуткового податку в економічних умовах Німеччини та України. / О. Данілов, В. Зайцев // Збірник наукових праць Академії ДПС України. – 2002. – №3. – с. 125-134.
23. [Дем'янчук М. А.](#) Дослідження зв'язку між макроекономічними показниками розвитку країни та податковими надходженнями [Електронний ресурс] / М. А. Дем'янчук, Н. Д. Маслій // [Економічний форум](#). - 2017. - № 1. - С. 19-26.
24. Демиденко Л. М. Оподаткування доходів громадян : досвід США та України. / Л. М. Демиденко // Фінанси України. – 2005. – №9. – с. 30-33.
25. Демиденко Л. М. Удосконалення прямого оподаткування у напрямку інтеграції в ЄС. / Л. М. Демиденко – Фінанси України. – 2000. – №4. – С. 124-128.
26. Державне регулювання економіки: навч. посібн. / [С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін.], –К. : КНЕУ, 2000. — 316 с.

27. Державні фінанси в розвиткових та перехідних країнах : Зб. есеїв на честь Рич. Берда / [Р. Ткачук (пер. з англ.); Х. Мартинес-Васкес, Д. Ами (упоряд.); Л. Єльченко-Сюйва (Наук. ред.)]. – К. : К.І.С., 2006. – 400 с.
28. Дмитриченко Л.І., Єгорова Т.М. Податковий ресурс забезпечення економічного розвитку: наукові праці. - Том 133. - Випуск 120 // Економіка. – 2010. [Електронний ресурс ДПАУ]: www.sta.gov.ua
29. Дроздова Д. Обговорюємо закон про податок з доходів фізичних осіб. / Д. Дроздова // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – №99. – с.3.
30. Дроздовська О. С. Щодо запровадження оподаткування спадщини та подарунків в Україні / О. С. Дроздовська, Л. Б. Райнова // Фінанси України. – 2006. – №10. – С. 40-48.
31. Дуб А. Р. Податкові надходження бюджетів об'єднаних територіальних громад як джерело фінансування їх розвитку [Електронний ресурс] / А. Р. Дуб, І. М. Гринчишин // [Бізнес Інформ](#). - 2019. - № 6. - С. 227-233.
32. Дулік Т. О. Податкове регулювання в системі заходів політики фіскальної консолідації [Електронний ресурс] / Т. О. Дулік, Т. Ю. Александрюк // [Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"](#). - 2017. - № 1(2). - С. 56-60.
33. Жеревчук Ю. В. Пільговий механізм прибуткового оподаткування в Україні : проблеми та шляхи розв'язання. / Ю. В. Жеревчук // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. – 2007. – №1 (36). – С. 109-115.
34. Жеревчук Ю. В. Роль податку на прибуток в стимулюванні інноваційної діяльності / Ю. В. Жеревчук : матеріали науково-практичної конференції [„Бюджетно-податкові чинники активізації розвитку фінансових ринків та фінансового посередництва”], (м. Ірпінь, 27-28 березня 2008 р.) / Національний університет ДПС України. – Ірпінь : НУДПСУ, 2008. – С. 372-373.

35. Жеревчук Ю. В. Сучасні тенденції в прибутковому оподаткуванні. / Ю. В. Жеревчук // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : Збірник наукових праць. Вип. 1 (10) : Економічні науки. – Чернівці, 2008. – С. 334-342.
36. Жукевич О. Ефективність податкової системи України: принципи оподаткування та напрями реформування законодавчої бази / О. Жукевич // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 2. – С. 105–113.
37. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник. / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк – Львів : Вид-цтво Нац. унів-ту „Львівська політехніка”, 2005. – 714с.
38. Загорский В. С. Оценка структурных сдвигов налоговой системы Украины. / В. С. Загорский // Налогообложение : проблемы науки и практики : монография / Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 28-42.
39. Закон України «[Про державну податкову службу в Україні](#)» від 04.12.1990 № 509-XII/ [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
40. Закон України від 18.03.2004 р. №1629 «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
41. Затонацька Т. Г. Підходи до аналізу фіскальної політики України (1998-2004 роки) / Т. Г. Затонацька, А. В. Савицький // Фінанси України. – 2006. – №2. – С. 91-100.
42. Заяц Н. Е. Теория налогов: уч. / Н. Е. Заяц. – Ми. : БГЭУ, 2002. – 220 с.
43. Зелена книга Міністерства фінансів України «Впровадження середньострокового бюджетного планування як механізму узгодження соціально-економічної та бюджетної політик». / Міністерство фінансів

- України, Головне управління державної служби України. – К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 30 с.
44. Иванов Ю. Б. Налогообложение доходов физических лиц : проблемы реформирования регулирующих механизмов социального характера. / Ю. Б. Иванов // Налогообложение: проблемы науки и практики : монография / Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 157-175.
45. Иванов С. Основні принципи та напрями вдосконалення податкової системи України: методологічний аспект. / С. Иванов, А. Ковальчук // Банківська справа. – 2006. – №4. – С. 46-55.
46. Иванов Ю. Б. Оцінка рівня розвитку оподаткування та його взаємозв'язок з рівнем соціально-економічного розвитку регіону. / Ю. Б. Иванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискиба // Фінанси України. – 2005. – №12. – с. 6-17.
47. Иванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Кізіма А.Я. Податковий менеджмент: підручник / Ю. Б. Иванов [и др.]. - К. : Знання, 2008. - 525 с.
48. Ісаншина Г. Ю. Податковий менеджмент: навч. посіб. (для студ. екон. спец. усіх форм навчання) / Г. Ю. Ісаншина; Донбас. держ. машинобуд. акад. - Краматорськ : ДДМА, 2010. - 124 с.
49. Квасовський О. Р. Проблеми наукової систематизації принципів оптимального оподаткування / О. Р. Квасовський // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 101-112.
50. Кігель В. Регресивна система оподаткування насправді прогресивна. / В. Кігель – Віче. – 2006. – №7-8. – С. 51.
51. Кізіма А. Я. Податковий менеджмент : навч.–метод. посібник. – А.Я. Кізіма – Тернопіль : Астон, 2002. – 166с.
52. Коляда Т. А. Особливості фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в умовах інтеграції. / Т. А. Коляда, І. Є. Чуркіна // Фінанси України. – 2008. – №6. – С. 70-76.

53. Корнус В. Г. Удосконалення прибуткового оподаткування громадян в Україні. / В. Г. Корнус // *Фінанси України*. – 2005. – №10. – с. 19-27.
54. Корягіна Т. Аналіз сучасного стану реалізації податкової політики в Україні в умовах децентралізації [Електронний ресурс] / Т. Корягіна, В. Ільченко // [Науковий вісник \[Одеського національного економічного університету\]](#). - 2019. - № 3. - С. 96-112
55. Кравчук О. О. Стабільність оподаткування має стати ключовим принципом податкової політики [Електронний ресурс] / О. О. Кравчук // [Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"](#). *Політологія. Соціологія. Право*. - 2018. - № 4. - С. 127-135.
56. Крисоватий А. І. Домінанти гармонізації оподаткування: національні та між народні вектори : [монографія] / А. Крисоватий, В. Валігура. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 248 с.
57. Крисоватий А. І. Податкова політика України : концептуальні засади теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : 08.04.01 / КНЕУ / А. І. Крисоватий. – К., 2006. – 20 с.
58. Крисоватий А. Моніторинг реалізації податкової політики України. / А. Крисоватий // *Вісник ТДЕУ*. – 2006. - №1. – С. 25-31.
59. Крисоватий А.І., Кізіма А.Я. Податковий менеджмент: навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 308 с.
60. Кульчицька Н. Є. Фіскальна політика України на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / Н. Є. Кульчицька; Терноп. акад. нар. госп-ва. – Т., 2004. – 20 с.
61. Курс по макроэкономической и финансовой политике в странах с переходной экономикой. – Т. 1: Макроэкономические счета, анализ и прогнозирование. – Вашингтон: Институт МВФ, 2002.
62. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика: навч. посіб. / Куценко Т. Ф. – К. : КНЕУ, 2005. – 508 с.

- 63.Ланг Й. Проект кодекса налоговых законов для государств Центральной и Восточной Европы [пер. с нем.] / Й. Ланг – Бони : Федеральное министерство финансов, 1993. – 464 с.
- 64.Ларионова Н. Пуля – дура, налог – молодец. / Н. Ларионова // Налоговый курьер. – 2008. – №2. – С. 10-12.
- 65.Лисенко А. М. Податкове навантаження суб'єктів господарювання та його вплив на формування важливих показників розвитку економіки України [Електронний ресурс] / А. М. Лисенко, А. В. Бакай // [Центральноукраїнський науковий вісник . Економічні науки](#). - 2018. - Вип. 1. - С. 180-188.
- 66.Луніна І. О. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України. / І. О. Луніна, В. В. Баліцька, О. В. Короткевич, Н. Б. Фролова // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 22-32.
- 67.Лютый І. Концепція реформування податкової системи України та конкурентоспроможність національної економіки / І. Лютый, В. Тропіна // Економіка України. – 2007. – №8. – С. 19-27.
- 68.Макконнелл К. Р. Економікс. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю – М., 1992. – Т.1. – 486 с.
- 69.Максимова Н. О. Оподаткування підприємств : [навч. посібн]. / Н. О. Максимова – Суми : Довкілля, 2006. – 332 с.
- 70.Малишків О. Облік податку на прибуток : бухгалтерський чи податковий? / О. Малишків // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №3. – С. 43-47.
- 71.[Меліхова Т. О.](#) Розробка програми аудиту податку на прибуток для підвищення фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Т. О. Меліхова, М. М. Бикова // [Агросвіт](#). - 2017. - № 1-2. - С. 19
- 72.Мельник В. М. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні. / В. М. Мельник, Г. С. Мельничук // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 44-52.

73. Мельник В. М. Обмежувальна та стимулювальна роль податків. / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2006. – №1. – с. 31-37.
74. Мельник В. М. Управління податкоспроможністю суб'єктів господарювання: [навч. посіб]. / В. М. Мельник / Держ. податкова адмін. України; Академія держ. податкової служби України. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 116 с.
75. Мельник В. М. Фіскальна ефективність податку з доходів фізичних осіб в Україні : можливості зростання / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2007. – №12. – С. 38-48.
76. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу: Монографія. – К.: «Комп'ютерпрес», 2006. – с.165.
77. Мельник О. Г. Методи бюджетного планування / О. Г. Мельник // Фінанси України. – 2003. – №12. – С. 37-46.
78. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці : [монографія]. / П. В. Мельник. – Ірпінь, Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.
79. [Месхія Г. Н.](#) Поняття і сутність принципів податкового права [Електронний ресурс] / Г. Н. Месхія // [Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України](#). - 312013. - № 3. - С. 87-93. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_3_19
80. Миронова О.А. Налоговое администрирование: ученик для студентов, обучающихся по специальности «Налоги и налогообложение»/ О.А. Миронова, Ф.Ф. Ханафеева. – М.: Изд-во «Омега-Л», 2008. – с. 408.
81. Митний кодекс України від 11.07.2002 № 92-IV [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
82. Молдован О. Податковий кодекс: чи буде краще для України? / Молдован О. // Дзеркало тижня. – 2010. – № 44. – 27 листопада.
83. Накай А. Реформування податку з доходів фізичних осіб у контексті вимог сталого розвитку. / А. Накай. // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2004. – №3 (25). – с. 78-83.

84. Налогообложение : теории, проблемы, решения / В. П. Вишневский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишневская и др.; под общ. ред. В. П. Вишневского. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.
85. Нікітішин А.О. Нова система оподаткування доходів фізичних осіб / А.О. Нікітішин // Фінанси України. – 2004. – № 10. – С. 65–71.
86. Онисько С.М. Податкова система: підручник / С.М. Онисько, І.М. Тофан, О.В. Грицина. –К, 2006 – 310 с.
87. Онишко С. В. Сучасний стан і проблеми формування податкової політики в Україні. / С. В. Онишко, С. В. Онишко // тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції [„Фінансові ринки та інститути”], (м. Харків, 7-8 грудня 2007 р.) / Харківський національний економічний університет. – Т.2. – Харків : „ИНЖЕК”, 2007. – С. 94-97.
88. Опарин В. М. Проблемы гармонизации налоговой системы Украины. / В. М. Опарин // Налогообложение: проблемы науки и практики : [монография] / Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 62-89.
89. Опарин В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навчальний посібник. / В. М. Опарин. – К. : КНЕУ, 2001. – 240с.
90. Оподаткування в Україні [Текст] : навч.посібник/ Н. М. Деєва, Н. І. Редіна, Т. О. Дулік ; ред. : Н. І. Редіна. -К.: ЦУЛ, 2010. -544 с.
91. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
92. Паєнтко Т. В. Гармонізація прибуткового оподаткування. / Т. В. Паєнтко // Фінанси України. – 2005. – №3. – С. 37-43.
93. Паєнтко Т. В. Прибуткове оподаткування та напрями його оптимізації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / Т. В. Паєнтко; Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2006. – 19 с.

94. Панфилов В. С. Финансовое и экономическое прогнозирование: методология и практика / В. С. Панфилов; Учреждение российской академии наук Институт народнохозяйственного прогнозирования РАН. – М.: МАКС Пресс, 2009. – 472 с.
95. Парнюк В. Пряме оподаткування витрат фізичних осіб на споживання / В. Парнюк // Економіка України : науковий журнал / Мін. економіки України; Мін. фінансів України та НАНУ. – Київ, 2009. – № 9 (574). – С. 28-39.
96. Парсаданов Г. А. Прогнозирование национальной экономики: учебн. / Г. А. Парсаданов, В. В. Егоров. – М. : Высш. Шк., 2002. – 304 с.
97. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал місцевого економічного розвитку. / Ю. В. Пасічник / Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острого : Видавництво НаУ „Острозька академія”, 2006. – Вип.8. – Ч.1. – С. 237-244.
98. Пасічник Ю.Б. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Ю. В. Пасічник. - К. : Знання-Прес, 2002. - 495 с.
99. Печуляк В. Оподаткування фізичних осіб в Україні в контексті сучасної податкової політики. / В. Печуляк. // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2003. – №4 (22). – с. 70-77.
100. Податки : [учбовий посібник] / В. В. Буряковський та ін. – Дніпропетровськ : Пороги, 1998. – 642с.
101. Податкова політика України : навч. посіб. / П.В. Мельник, З.С. Варналій, Л.Л. Тарангул [та ін.] ; за ред. П.В. Мельника. – К.: Знання України, 2011. – 505 с.
102. Податкова політика України: концептуальні засади теорії і практики [Текст] : дис... д-ра екон. наук: 08.04.01 / Крисоватий Андрій Ігорович ; Київський національний економічний ун-т. - К., 2006. – 438 с.

103. Податкова система: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Лютий І.О., Демиденко Л.М., Романюк М.В, Субботович Ю.Л., Тропіна В.Б.]; За ред. І.О.Лютого. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
104. Податкове регулювання доходів фізичних осіб. / С. В. Каламбет, В. В. Буряковський, О. О. Кухарєва. – Д. : Наука і освіта, 2005. – 130с.
105. Податкове регулювання підприємницької діяльності / П. А. Лайко., Р. П. Жарко. – К. : ННЦ „Інститут аграрної економіки”, 2007. – 254с.
106. Податковий кодекс України. – К.: ДП “ІВЦ ДПА України”, 2010. – 336 с.
107. Податковий облік : навч. посібник для студентів економічних спеціальностей / Я. П. Квач, О. В. Орлова, Л. К. Сергієнко, Д. О. Редькін ; ред. д.е.н., проф. О. С. Редькін. – Одеса, Фенікс 2010. – 240 с.
108. Податкові системи зарубіжних держав. Навчальний посібник. Андрущенко В.Л., Варналій З.С., Прокопенко І.А., Тучак Т.В., за заг. ред. Мельника П.В.: Навч. пос. – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 222 с.
109. Податок на додану вартість та прогнозування його надходжень до бюджету: Монографія/ М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, Т.І. Єфименкота ін.. – К.: НДФІ, 2004. – 344 с.
110. Помогайбо Б. В. Податкове стимулювання розвитку державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Б. В. Помогайбо // [Інвестиції: практика та досвід](#). - 2017. - № 4. - С. 120-124
111. Постанова Кабінету Міністрів України «Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 16 серпня 1999 р. № 1496/ [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
112. Потенціал України та його реалізація. Спільний аналітичний звіт Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та

113. Пояснювальна записка до проекту та Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
114. Пріб К.А. Податкова система України: термінологія і формулювання основних положень: Навч. посібник/ К.А. Пріб, В.І. Федько.- К: Центр учбової літератури, 2007.- 320с.
115. Проблеми оподаткування в Україні на сучасному етапі / Л. О. Омелянович // Стан і проблеми оподаткування в умовах ринкової економіки : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. : у 2-х т. / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2008. - Т. 1. - С. 23-26.
116. Прогнозування податкових надходжень в перехідній економіці: проблеми методології і організації: Монографія / [Бочарніков В. П., Захаров К. В., Лаба М. С. та ін.]; під ред. В. П. Ніколаєва. – К. : "МП Леся", 2006. - 320 с.
117. Прокопенко І. А. Податковий аспект інвестиційного клімату [Електронний ресурс] / І. А. Прокопенко // [Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка.](#) - 2019. - Вип. 1. - С. 28-32.
118. Рева Т. М. Податковий менеджмент: навч. посіб. / Рева Т. М. – 2-е вид. перероб. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 301 с.
119. Ревун В. І. Про реформування й модернізацію податкової системи. / В. І. Ревун. // Фінанси України. – 2006. – №6. – С. 27–34.
120. Регіональна економіка: навч. посібник / Я. Б. Олійник [та ін.] ; ред. Я. Б. Олійник. - 2-ге вид., змінене і доп. - К. : КНТ; К. : Видавець Фурса С.Я., 2008. - 440 с.
121. Римарська Р. Лінійний податок: причини популярності, економічні засади та потенційні обмеження. / Р. Римарська. // Економіст. – 2007. – №12. – С. 56-59.

122. [Рябушка, Л. Б. Бюджетно-податкова політика в системі регулювання економічного розвитку держави \[Текст\] / Л. Б. Рябушка, Д. В. Веремчук // Механізм регулювання економіки. - 2008. - № 3. Т. 2. - С. 182-187.](#)
123. Савченко В. М. Інформаційне забезпечення податкового менеджменту [Електронний ресурс] / В. М. Савченко, О. В. Пальчук, Л. В. Кононенко // [Центральноукраїнський науковий вісник . Економічні науки](#). - 2018. - Вип. 1. - С. 214-220.
124. Свердан М. Проблеми податкової політики і реформування податкової системи України / М. Свердан // Вісник Української академії державного управління. – 2008. – № 6. – С. 184–193.
125. Скворцов Н. Н. Налоговый менеджмент: стратегия и тактика: в 10 кн. / Н. Н. Скворцов ; [под ред. В .П. Давыдовой]. – К. : Вища школа, 2002. – Кн. 1: От стагнации к стабилизации: практ. рук. – 2002. – 222 с.
126. Скрипник А. В. Сучасні підходи до визначення рівня оподаткування фізичних осіб. / А. В. Скрипник, Г. Г. Гендлер // Наукові записки. Том 44. Економічні науки. – 2005. – С. 21-25.
127. Скрипник А. В. Фактори ризику виконання планових показників бюджету України. / А. В. Скрипник, Т. М. Паянок // Фінанси України. – 2008. – №6. – С.31-44.
128. Смаглюк В. В. Історичні умови розвитку державної податкової політики в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Смаглюк // [Інвестиції: практика та досвід](#). - 2017. - № 1. - С. 93-96.
129. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. // Вступит. статья и коммент. В.С. Афанасьева. – М. : Соцекгиз, 1962. – 718 с.
130. Современный толковый налоговый словарь / А. В. Началов (сост.); А. Э. Сердюков (ред.). – М. : ООО ИИА „Налог Инфо”, 2006. – 474 с.

131. Соколовська А. Визначення категорії „податкова пільга” та його практичне значення. / А. Соколовська, І. Луніна. // Економіка України. – 2005. – № 9. – с. 21-30.
132. Соколовська А. М. До стратегії реформування податкової системи України: [Електронний ресурс]. / А. М. Соколовська – Режим доступу : www.zn.kiev.ua
133. Соколовська А. М. Методологічні та методичні аспекти визначення податкового навантаження на працю, капітал і споживання. / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2008. – №1. – С. 65-76.
134. Соколовська А. М. Основи теорії податків : [навчальний посібник]. / А. М. Соколовська. – К. : 2010. – 326 с.
135. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки. / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2006. – №9. – С. 65-81.
136. Соскін О. І. Трансформація податкової системи в контексті формування сучасної економічної моделі України / Соскін О. І. // “Економічний часописХХІ”. – 2010. – № 3-4. – С. 7-14.
137. Стадник М. В. Моделювання можливого впливу податку на виведений капітал на економіку України [Електронний ресурс] / М. В. Стадник // [Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України](#). - 2019. - № 2. - С. 123-134.
138. Субботович Ю. Л. Податок з доходів фізичних осіб у формуванні доходної частини місцевих бюджетів / Ю. Л. Субботович // Економіка АПК. – 2009. – № 4.– С.78-83.
139. Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) [монографія] / Л. Л. Тарангул / Державна податкова адміністрація України; Академія ДПС України. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2003. – 286с.

140. Тарангул Л. Л. Удосконалення податкової політики у контексті соціально-економічного розвитку регіонів. / Л. Л. Тарангул. // *Фінанси України*. – 2004. – №6. – С.8-16.
141. Указ Президента України від 26.08.1999 № 1081/99 «[Про Положення про Міністерство фінансів України](#)» / [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
142. Фрадинський О.А. Основи оподаткування [Текст]: навч.посібник/ О. А. Фрадинський. -Львів: Новий світ-2000, 2010. -344 с.
143. Фролова Н. Оподаткування доходів від праці і від капіталу в Україні. / Н. Фролова. // *Економіка України*. – 2006. – №12. – С. 21–28.
144. [Хатнюк Н. С.](#) Теоретичні засади визначення сучасних податкових правовідносин в Україні [Електронний ресурс] / Н. С. Хатнюк // [Наше право](#). - 2017. - № 1. - С. 178.
145. Хомутенко В. П. Фіскальна ефективність податку на прибуток підприємств в Україні [Електронний ресурс] / В. П. Хомутенко, А. В. Хомутенко // [Економіка та держава](#). - 2017. - № 2. - С. 61-65.
146. Чекіна В. Д. Податково-бюджетні інструменти розвитку соціальної сфери України в умовах децентралізації: аналіз та пропозиції щодо їх удосконалення [Електронний ресурс] / В. Д. Чекіна // [Фінанси України](#). - 2017. - № 3. - С. 51-69.
147. Чернякова Т.М. Інструменти бюджетно-податкового регулювання розвитку регіонів: [монографія] / т.м. Чернякова. – Луганськ, 2009. – 368 с.
148. Чугунов І. Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання. / І. Я. Чугунов І.Я, А. Б. Ігнатенко. // *Фінанси України*. – 2006. – №4. – С. 3-14.
149. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // *Казна Україна*. – 2014. –№ 6. – С. 25–28.

150. Чугунов І.Я., Козарезенко Л.В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу // Вісник КНТЕУ. – 2017. –№ 3. – С. 116–132.
151. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень// Економічний часопис-XXI. –2016.№ 3-4(2). – С. 66 – 69.
152. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки // Вісник КНТЕУ. – 2016. –№ 5. – С. 5–18.
153. Шаблиста Л. М. Податки як засіб структурної перебудови економіки. / Л. М. Шаблиста. – К. : Інститут економіки НАН України, 2000. – 217 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Оподаткування доходів громадян у 2019 році

Платники податків	Ставки та суми в розрахунку на календарний місяць				Граничний строк сплати
	ПДФО	ВЗ	ЄП	ЄСВ**	
ФОП на ЄП — 1 група	—	—	10% прожиткового мінімуму — 192,10 грн		ЄП — щомісяця авансовими платежами не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця. ЄСВ — до 20 числа місяця, що настає за звітним кварталом
ФОП на ЄП — 2 група	—	—	20% мінзарплати — 834,60 грн		
ФОП на ЄП — 3 група	—	—	5% без ПДВ або 3% із ПДВ — від суми доходу	22% від самостійно визначеної бази нарахування, але не менш як 918,06 грн	ЄП — протягом 10 к.дн. після граничного строку подання податкової декларації за звітний квартал. ЄСВ — до 20 числа місяця, що настає за звітним кварталом
ФОП на ЄП — 4 група	—	—	0,57–6,33% від нормативної грошової оцінки 1 га с/г угідь (залежно від категорії земель)		ЄП — щокварталу протягом 30 к.дн., які настають за останнім календарним днем звітного кварталу. ЄСВ — до 20 числа місяця, що настає за звітним кварталом
ФОП на загальній системі оподаткування	18% чистого прибутку	1,5% чистого прибутку	—	22% чистого прибутку, але не менш як 918,06 грн	ПДФО та ВЗ — авансові платежі сплачуються до бюджету до 20 числа місяця, наступного за

Платники податків	Ставки та суми в розрахунку на календарний місяць				Граничний строк сплати
	ПДФО	ВЗ	ЄП	ЄСВ**	
					календарним кварталом (до 20 квітня, до 20 липня та до 20 жовтня). Остаточна сума сплачується не пізніше 19 лютого року, наступного за звітним. ЄСВ — до 20 числа місяця, що настає за звітним кварталом
Особи, які провадять незалежну професійну діяльність (адвокати, нотаріуси тощо)					ПДФО та ВЗ — до 1 серпня року, що настає за звітним. ЄСВ — до 20 числа місяця, що настає за звітним кварталом
Особи, які працюють за ЦПД	18% від суми винагороди	1,5% від суми винагороди	—	22% від суми винагороди	ПДФО та ВЗ — під час виплати оподаткованого доходу. ЄСВ — не пізніше 20 числа наступного місяця
Наймані працівники (у частині зарплати)	18%	1,5%	—	22%, але не менш як 918,06 грн , 8,41% — для осіб з інвалідністю	ПДФО та ВЗ — під час виплати оподаткованого доходу. ЄСВ — не пізніше 20 числа наступного місяця, для гірничих підприємств — не пізніше 28 числа наступного місяця
Члени фермерських господарств (що не належать до зазначених вище категорій)	18% від частки розподіленого доходу (прибутку) від чистого прибутку ФГ	1,5% від частки розподіленого доходу (прибутку) від чистого прибутку ФГ	—	22% від частки розподіленого доходу (прибутку) від чистого прибутку ФГ, але не менш як 918,06 грн	ПДФО та ВЗ — під час виплати оподаткованого доходу. ЄСВ — до 20 числа місяця, що настає за звітним кварталом

* у таблиці наведено ставки та строки без урахування специфіки, передбаченої, зокрема, для підприємств й організацій всеукраїнських громадських організацій осіб з інвалідністю, у

разі порушення режиму перебування на єдиному податку, для випадків несвоєчасної виплати оподаткованого доходу тощо.

**** База нарахування ЄСВ не може перевищувати максимальної величини, що дорівнює 15 розмірам мінзарплати. Тобто для 2019 року: $4173 \text{ грн} \times 15 = 62595 \text{ грн}$.**

Додаток Б

Рис. Б.1. Складові елементи податкової системи України

Додаток В

Рис. В.1. Фактори впливу на структуру податкової системи

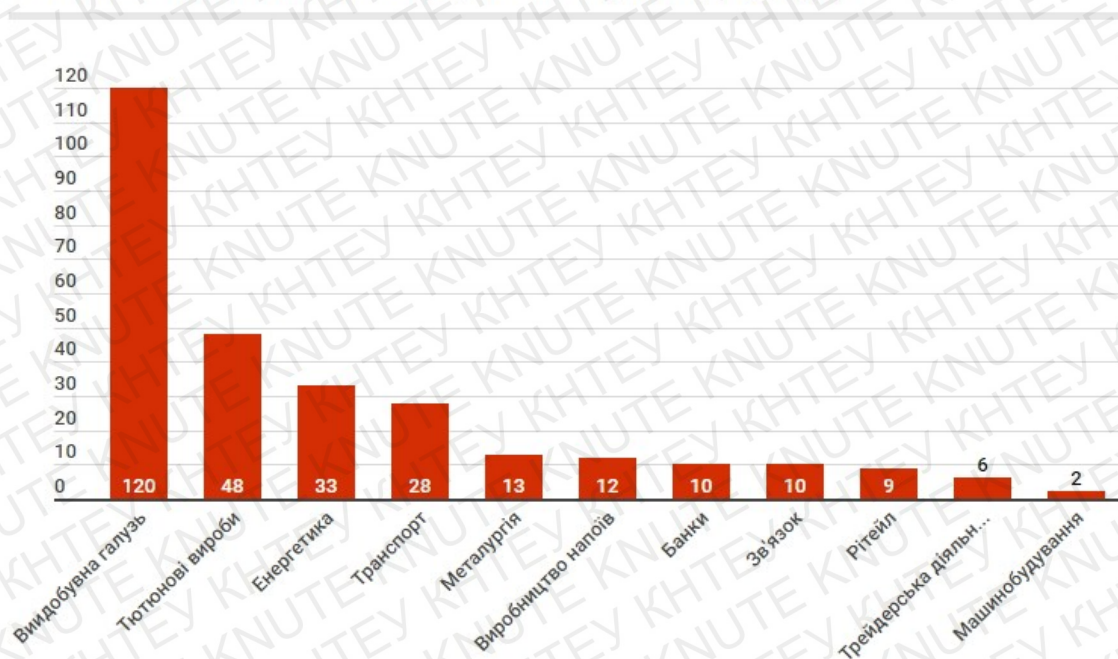
Додаток Д

Структура зведеного бюджету України

Додаток Е

Рейтинг сплати податків в 2018 році за галузями (млрд грн)

Трансферти з державного бюджету до місцевих бюджетів, млрд. грн

